

EGO

DECEMBER 1982

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

Humanistisch Opleidings instituut
Ridderstraat 42 - Postbus 278
4100 AG Culemborg - Tel. 03450 - 2630

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 12 – december 1982
21e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredakteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Bert Brounts,
Adriaan Bijl, Anton Constandse,
Sietse van der Hoek, Ruud Janssen,
Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Leo van Opzeeland, Rien
Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan
Stoof, Frans Wermer, Koos van de
Wetering, Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Vragen	2
Oefening Pantserstorm	3
Anton Constandse	6
Alva Myrdal	7
Het tropisch regenwoud	8
Het Oud-Strijders Legioen	10
Blade Runner	11
Stefan Verwey	14
Peter van Straaten	15
Pop-dichters	16
Peter Alma	18
Boeken/bladen/brochures	21
EGO-puzzle	23

Met EGO ben je niet zomaar
klaar

Vragen

Op 14 oktober 1982 maakte Defensie bekend, dat er geen rechtszaak zal komen tegen de drie bestuursleden van de VVDM, die eerder dit jaar in arrest hadden gezeten op verdenking van het stelen van papieren met staatsgeheimen.

Redenen van het afzien van een aanklacht waren:

1e Dat er zeer uiteenlopende verklaringen zijn afgelegd door deskundigen over het geheime karakter van de door de VVDM'ers ontvreemde tekeningen.

2e Dat de betreffende tekeningen op de Bredase Defensieafdeling voor Gebouwen, Werken en Terreinen niet met de vereiste zorgvuldigheid zijn behandeld.

Daarmee eindigt deze stevig opgeblazen affaire in een anti-climax, aan die indruk kunnen wij ons althans niet onttrekken.

De geheime stukken-affaire dateert van juni 1982. In de nacht van 16 op 17 juni arresteerde de marechaussee twee hoofdbestuursleden van de VVDM, Oskar van Rijswijk en Peter van Wijk, evenals VVDM-afdelingsbestuurder Steef Boot. Later werd ook nog een vierde man, Frans Maas, korte tijd vastgehouden. Zij werden ervan verdacht de veiligheid van de staat in gevaar gebracht te hebben door het ontvreemden van militaire stukken.

Laten we voorop stellen dat ook wij menen, dat een vakbond zich primair bezig dient te houden met vakbondsgerichte activiteiten en zich, in principe, slechts bedient van legale middelen.

Al spoedig stapelden de aanwijzingen zich op, dat de hele zaak behoorlijk werd overtrokken.

Getuigen-deskundigen spraken elkaar falikant tegen: wat de één aanduidde met dienstgeheim, noemde de tweede confidentieel en bestempelde de derde als „cosmic top-secret”, dus van de allerlaagste tot de allerhoogste geheimhoudingsclassificatie. Dit bleek overigens al eind juni, begin juli.

Net ervoor liet de auditeur-militair bij de Arnhemse Krijgsraad, Mr. Boezem, weten dat er waarschijnlijk nog meer arrestaties zouden volgen. Letterlijk zei hij: „Als een bestuur van een militaire vakbond zo gemakkelijk omgaat met staatsgeheimen wordt het tijd dat dit bestuur wordt uitgekamd” (Algemeen Dagblad 26-06-82).

Wekenlang onthield Defensie zich van enig commentaar en sprak hardnekkig van „de zaak schending staatsgeheim”.

Die gang van zaken versterkte de indruk dat Defensie gebruik wilde maken van de situatie om niet alleen enkele sleutelfiguren in het groeiend soldatenverzet tegen de kernbewapening aan de pakken, maar tegelijkertijd ook de VVDM ten opzichte van de publieke opinie een negatief naamkaartje om te hangen, waardoor het verdere bestaan van deze soldatenvakbond mogelijk op de tocht zou komen te staan. De successievelijke vrijlating van de gearresteerden (de laatste twee 7 juli 1982), gaf nieuwe voedingsbodem aan de idee dat het om een onevenredig zwaar aangezette zaak ging.

Nu men, maanden later, besloten heeft de hele zaak te seponeren kan men zich nauwelijks onttrekken aan de gedachte, dat de stukken in het geheel niet zo spectaculair waren als Defensie al die tijd deed voorkomen.

Wat rest zijn vragen.

Waarom werden de vier VVDM'ers in juni gearresteerd?

Op welke gronden is dat gebeurd?

Hoe is het mogelijk dat er binnen Defensie door deskundigen zo verschillend wordt gedacht over geheimhoudingsclassificaties?

Welke konsekwenties heeft e.e.a. op de vrijheid van meningsuiting voor de militairen?

Terecht heeft de voorzitter van de Vaste Kamercommissie voor Defensie de Minister van Defensie om opheldering gevraagd.

Wij zijn benieuwd.

Redactie

Het verstand op nul en de blik op oneindig

Defening pantserstorm

„Als je twee weken doorkomt met het verstand op nul en de blik op oneindig, dan valt het altijd mee.

Toen ik vrijdagmorgen in de 3-tonner zat dacht ik: dit is het nu geweest. Even later viel ik in slaap.

Als je er naderhand nog eens rustig over nadenkt, dan heb je spijt dat je niet wat kritischer bent geweest, maar tegelijk besef je ook dat het dan alleen nog maar moeilijker was geworden. Een van de belangrijkste eigenschappen van de mens is dat hij dingen kan beoordelen, maar in zo'n situatie laat je je dat gemakkelijk uit handen nemen. Daar baal je, achteraf, goed van.”

Deze uitspraken zijn afkomstig van Ron de Bruyn van de A-cie van het 5e Painfbat in Steenwijk. De compagnie was enkele dagen terug van de, door vele infanteristen gevreesde, oefening Pantserstorm. De oefening, een keiharde training in het overleven, vond plaats in en om Roosendaal en stond onder leiding van commando-kapitein Jeukens.

EGO-redakteur Wim Heij sprak voor, tijdens en na afloop van deze oefening met drie soldaten uit deze compagnie: Jan Roseboom, Marc v. d. Wolk en de eerder genoemde Ron de Bruyn.

Over anderhalve week beginnen jullie aan Pantserstorm. Waaruit heeft, tot nu toe, de voorbereiding bestaan?

Jan: Geen informatie vooraf door de commandant of andere kaderleden. De enige informatie is het Zwartboek geweest (bedoeld wordt het „Zwartboek Pantserstorm” van Jos Brocken, uitgegeven door de VVDM; W.H.I.) en de verhalen van de oudere lichten.

Marc: De informatie zal nog wel komen (die kwam ook in de laatste week voor de oefening; W.H.). Wat de informatie van de oudere lichten betreft, daar koop je weinig voor. De een zegt keihard, een tweede zegt valt wel mee en weer een ander noemt Pantserstorm de gemakkelijkste oefening uit je parate periode. Tijdens de GV hebben we nog wel een korte film gezien over Pantser-

storm. O ja, van de week hebben we een mars gehad.

Ron: De fysieke training wordt niet systematisch opgebouwd. Zo af en toe is er een velddienst of een mars, maar dat kan je niet zozeer voorbereiding noemen.

Mijn konditie, hoe vreemd dat ook lijkt, is de laatste maand eerder slechter dan beter geworden.

Aan de ervaringen van de oudere lichten heb je niet veel?

Marc: Nee, eigenlijk niet. De eerste weken na hun Pantserstorm zeiden ze geweldig zwaar, maar enkele maanden later stelt het, in hun ogen, niet veel meer voor.

Ron: In het begin schepten ze er behoorlijk over op...

Jan: ... zo van wij zijn een ervaring rijker dan jullie, maar dat zakt snel weg.

Met welke instelling gaan jullie er nu naar toe?

Ron: Zo van, ik zal wel zien hoe het gaat. Je moet het immers toch zelf ervaren.

Jan: Ik ga er niet heen met het idee dat ik hard moet worden. Ik zal me ook niet flinker voordoen dan ik ben. Daar moeten ze maar rekening mee houden.

Marc: Met gemengde gevoelens. Aan de ene kant zie ik er geweldig tegenop, aan de andere kant denk ik toch dat het me wel zal lukken.

Waar zien jullie nu het meest tegenop?

Marc: De touwbaan en de lange marsen. Misschien nog het meest tegen het weinige slapen. Daar word ik sjagrijnig van en dat heeft weer zijn uitwerking op mijn maatjes. Die heb je juist hard nodig.

Jan: Hetzelfde als Marc, met als aanvulling bij de marsen nog het probleem van blaren. Vooral dat ik me over sommige dingen niet heen kan zetten, omdat ik er de zin niet van inzie. Ik hoop dat ik steeds voldoende kan blijven relativiseren. Zo van: het wordt toch vrijdagmiddag, hoe je het ook bekijkt. Tenslotte hoop ik niet al te zeer op te vallen, ik kan nl. slecht mijn mond houden.

Ron: Voor de klimtoren en de touwbaan. Daar zie ik geweldig tegenop. Ik heb nl. hoogtevrees (bedoeld wordt hoogteangst; W.H.), maar ik zal het wel moeten doen. Ik heb daar al eerder problemen mee gehad in Oostdorp (op de Harskamp; W.H.).

Jan: Hoe meer je erover praat, hoe meer ik er tegenop ga zien. Ik kom alleen maar door moeilijke momenten heen als ik nog iets heb om naar uit te kijken. Maar hoe meer ik er tegenop ga zien, hoe gedeprimeerder ik ervan word.

Woensdagavond in de tweede week is het „vrije” avond. Tijdens een bezoek aan de nabij het bivak gelegen kantine kan ik met Ron, Marc en Jan even wat bijpraten. Dat de oefening al acht dagen duurt is ze alle drie goed aan te zien. Toch is de stemming niet slecht. Wel zijn

► ze moe, hondsmoe. Morgen is het een dag vaarschool en dan de zeer zware eindoefening.
Jan trekt met zijn ene been, maar verkiest toch het kantinebezoek boven het ziekenrapport.

Jullie gingen er alle drie met een andere instelling heen. Hoe is dat gegaan?

Ron: Ik denk alleen nog maar aan vrijdagmiddag, voor de rest laat ik alles maar over me heen gaan, hoewel dat bij grondzeilinspektie wel eens lastig is.

Jan: Ik heb me inderdaad niet flinker voorgedaan dan ik ben. Ik ben steeds zover gegaan als ik kon en/of nodig vond.

Marc: Ik ben er naar toe gegaan met gemengde gevoelens en het is me, tot nu toe, niet tegengevallen. Ik probeer zoveel mogelijk mijn mond te houden en dat lukt aardig.

Hoe waren de ervaringen met de onderdelen waar jullie tevoren het meest tegenop zagen?

Ron: Ik heb, achteraf bezien, toch niet zoveel moeite gehad met de klimtoren als ik gedacht had. Wel stond ik na de eerste keer met trilende benen op de grond, maar bij de 2e en 3e keer had ik daar al veel minder last van. Het ergste vond ik nog het terugklimmen van 20 m naar 16 m, langs de moeilijkste kant. Daar waren overigens de meesten benaauwd voor geweest.

Jan: De dingen waar ik de zin niet van inzag waren toch lastig te verwerken voor mij, bijv. bij een wapeninspektie moest je het wapen uit elkaar nemen en droog en schoon maken, op je grondzeil uitstallen... dan begon het te regenen. Je rolt het op in je grondzeil. Resultaat: zowel vuil als nat. Ja, dan denk je: waar ben ik mee bezig.

Marc: Een van de touwbanen bleek bij aankomst niet meer te bestaan, dus dat was mooi meegenomen en de marsen zijn tot nog toe goed meegevallen.

Kapitein Jeukens, de kursusleider, vertelde me tijdens de te houden oefeningen op de vaarschool van de kommando's in

Keizersveer, dat zij die zichzelf tot nu toe nog niet waren tegengekomen, dat zeker in die afsluitende oefening zou overkomen. Deze oefening begon donderdagavond om zes uur en eindigde pas de andere morgen bij het aanbreken van de dag. Ik was dan ook heel benieuwd in welke mate die ervaring de beeldvorming, over de gehele oefening Pantserstorm, voor Jan, Marc en Ron zou beïnvloeden. Direkt de maandag na Pantserstorm vond het derde, en laatste, gesprek plaats.

Hoe kijken jullie in zijn algemeenheid op de oefening terug?

Ron: Als je twee weken door komt met het verstand op nul en de blik op oneindig dan valt het altijd mee. Toen ik vrijdagmorgen in de 3-tonner zat dacht ik dit is het nu geweest. Even later viel ik in slaap. Als je er naderhand nog eens rustig over nadenkt, dan heb je spijt dat je niet wat kritischer bent geweest, maar tegelijk besef je ook dat het dan alleen nog maar moeilijker was geworden. Een van de belangrijkste eigenschappen van de mens is dat hij dingen kan beoordelen, maar in zo'n situatie laat je je dat gemakkelijk uit

handen nemen. Daar baal je, achteraf, goed van.

Jan: Ik ben het helemaal met Ron eens. Die commando-instructeurs overtuigen je steeds van iets, waar je het eigenlijk niet mee eens bent. Je staat voortdurend ja te knikken, omdat je jezelf als het ware hebt uitgeschakeld. Daardoor wordt zo'n oefening dragelijk.

Marc: Toen ik in de 3-tonner zat, dacht ik twee dingen: allereerst het is gelukkig voorbij en ten tweede, hoe is het mogelijk dat ik zo over me heen heb laten lopen. Toen viel ik in slaap.

Een van de belangrijkste oogmerken van deze oefening is je meer te laten doen dan je denkt te kunnen. Lukte dat?

Marc: Bij mij is dat zeker gelukt. Vooral de laatste nacht met die afsluitende marsen. Toen dacht ik: hoe kom ik ooit waar ik moet wezen en toch lukte het. Misschien mentaal toch sterker geworden. Aan de andere kant vraag ik me toch wel af wat de zin is om over die grens heen te gaan.

Jan: Ik weet niet of het zo verstandig is om over die grens van je eigen kunnen heen te gaan. Je fysieke vermogens zijn en blijven toch je vermogens. Je loopt je lichaam kapot, je gaat te ver. Je wordt in één nacht een stuk ouder. Ik weet niet of het zo goed is.

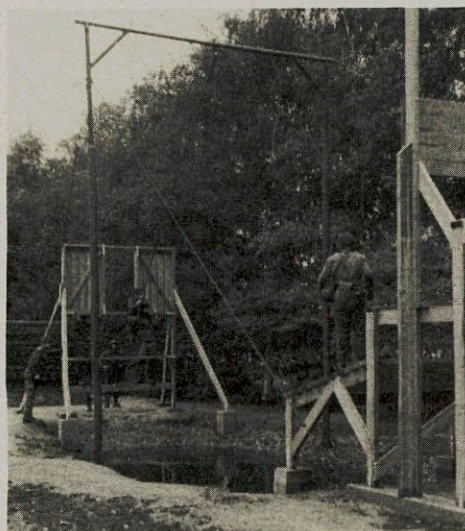
Ron: Bij mij was het niet zozeer het fysieke waar ze me overheen hebben getrokken, want afgezien heb ik wel vaker. Nee, bij mij is het het overwinnen van de hoogte geweest wat ik van Pantserstorm heb meegenomen. Als ik m'n vader weer eens help in de bouw, dan denk ik dat ik makkelijker naar boven zal gaan.

Hoe was de medische begeleiding?

Ron: Ik ben niet bij de arts geweest.

Jan: Ik kreeg op de voorlaatste dag vrij simpel een mutatie en hoefde dientengevolge de afsluitende oefening niet mee te maken. (Wegens een gescheurd/gebroken middenvoetsbeentje; W.H.)

Marc: Ik ben wel bij de arts geweest voor mijn rug en met blaren en

kreeg geen mutatie. Ik er eigenlijk geen oordeel over vellen. In z'n algemeenheid waren de meesten niet ontevreden over de medische begeleiding.

Stelde het kippenslachten jullie nog voor problemen?

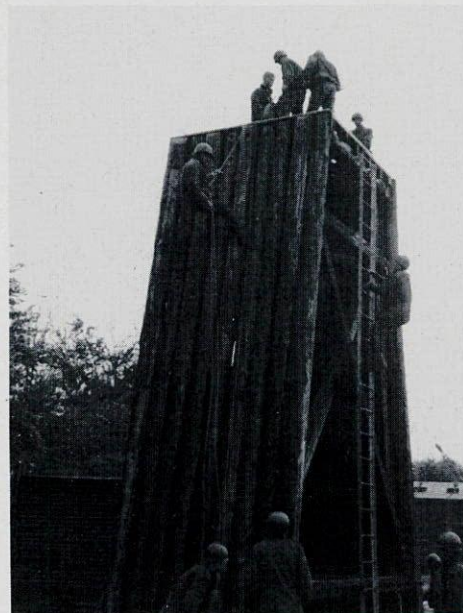
Marc: Ik stond er lijkbalek bij en kon het nauwelijks aanzien. Ik ben niet flauwgevallen, maar het stond me wel geweldig tegen. Ik dacht dat ik de andere dag geen kip zou eten, maar de honger won het van de afkeer.

Jan: Ik had de kip vast, terwijl mijn maatje de ingewanden eruit haalde. Op een gegeven ogenblik vroeg hij mij daarbij te helpen. Ik wilde het doen, maar deinsde op het laatste moment terug. Ik kon het niet.

Ron: Ik had er niet zoveel moeite mee. Het waren kippen die speciaal gefokt waren voor de slacht en wellicht nog nooit daglicht hadden gezien. Met scharrelkippen zou ik meer moeite hebben gehad.

Hoe hebben jullie de commando-instructeurs ervaren?

Jan: Ze zullen nooit toegeven dat ze ongelijk hebben. Ik denk dat ze niet in staat zijn compromissen te sluiten, wat kenmerkend is voor samenleven. Ze leven dan ook in de commando-sfeer. Die indruk maakten ze tenminste, hoewel je nooit weet of ze

zo zijn of zich zo voordoen.

Marc: Ze lopen met zo'n air rond van: Ik heb die opleiding gevolgd, weet waar ik het over heb en dus heb ik altijd gelijk.

Ron: In het begin maakten ze nog wel indruk, maar later wende je daar wel aan. Ze kwamen vaak niet overtuigend over. Een uitzondering vormde adjudant De Roode van de vaarschool, die maakte in ieder opzicht een overtuigende indruk.

Jan: Wat ook duidelijk te merken was, dat was een verschil in benadering. Als ze instructies gaven waren ze heel anders dan wanneer ze korrigerend optraden.

Werd het kader door de commando's gespaard?

Ron: Nee hoor. Vooral de gewone groepssergeanten kregen soms ook de volle laag. Je kon wel merken dat de groep vooral ook als groep werd benaderd en dat loopt veelal via de groepskommandant (Mark en Jan beamen dit)

Was er ook nog iets wat je leuk vond?

Jan: De dag vaarschool.

Ron: De instructielessen over overleving waren nuttig en interessant.

Marc: Het moment dat ik in de 3-tonner kon stappen.

De slotvraag. Is er iets van voldoening bij jullie over het halen van de oefening Pantserstorm?

Marc: Nee, dat kan ik niet zeggen. Ik zal zeker niet gaan lopen rondbazuinen dat ik het gehaald heb, al ben ik wel blij dat ik het gehaald heb, maar dan meer in de betekenis van dat het voorbij is.

Ron: Van sommige dingen ben ik blij dat ik ze gedaan heb. Maar m.i. hoeft dat niet persé in een oefening Pantserstorm te gebeuren. Die stormbaan bij ons op de kazerne kunnen ze best verzwaren, dan kun je dat gewoon in Steenwijk beoefenen. Voor marsen hoef je ook niet speciaal naar Roosendaal te gaan. De grote winst voor mij is het overwinnen van de hoogte geweest.

Jan: Ik ben blij dat hij achter de rug is en niet dat ik er aan meegedaan heb. Ik heb het niet zozeer ervaren als een leerzame oefening, alswel dat de soldaat moet lijden. Pantserstorm moet nu eenmaal aan het lijstje van de infanterist Roseboom worden toegevoegd.

Toen ik de voorlaatste dag, vanwege m'n voet, niet meer mee mocht, was ik helemaal niet blij. Gek hè? Later tijdens het nachtelijk broodsmen voor de compagnie, toen de regen met bakken naar beneden kwam, dacht ik: wat ben ik blij, dat ik er niet bij ben. De volgende morgen toen ik de jongens binnen zag komen dacht ik weer: verdomme, was ik er toch maar bij geweest.

Het lijkt allemaal chaotisch, maar Pantserstorm schud je ook behoorlijk door elkaar. Waarschijnlijk ga je juist daardoor over grenzen heen.

Wim Heij

soldaat: werktuig

Ontwapening is de grootste revolutionaire daad die je je kunt indenken

Anton Constandse

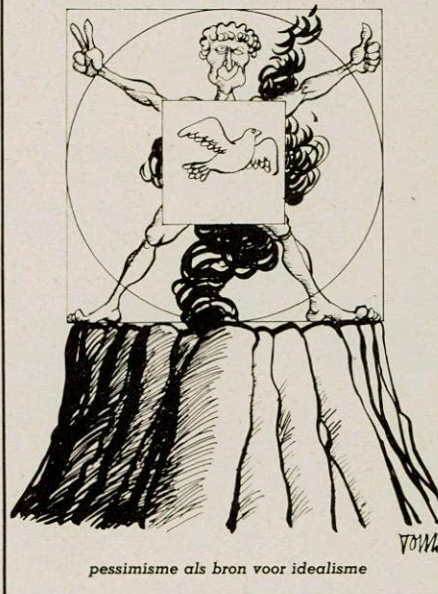
„Het leven is vol van kleine verdrietigheden, van die alledaagse pesterijtjes. En dan moet je beseffen dat de wereldhistorie op het ogenblik zo dramatisch is, veel belangrijker dan dat kleine gedoe. Iets wat Spinoza heeft genoemd „die dingen bezien onder het aangezicht van de eeuwigheid”. Het betekent ook dat je je natuurlijk meer richt op medemensen, op het feit dat de hele maatschappij meer gevaar loopt. Dat is belangrijker dan de kleine tegenslagen die je zelf ondervindt. Dat is toch wel belangrijk: dat je door het erkennen van de mogelijkheid dat onze civilisatie wordt vernietigd, tegelijk een aparte dimensie toevoegt aan je streven om ook nog zo vreugdevol en broederlijk mogelijk te zijn. Misschien kun je zeggen: we leven op een vulkaan, maar dat leven op een vulkaan is dan tegelijkertijd een streven om van je leven te maken wat je er nog van maken kunt.”

Aan het woord is Anton Constandse in een onlangs verschenen brochure, uitgegeven door het Humanistisch Verbond. Het zestien pagina's tellende boekwerkje bevat de weerslag van lange vraaggesprekken die Ruud Jans had met de 83-jarige vrijdenker en humanist en die eerder in een drietal uitzendingen via de HV-radio werden uitgezonden. De titel van de brochure is „Leven op een vulkaan” met als ondertitel: pessimisme als bron van idealisme.

Op heldere wijze en zowel gebaseerd op historische als actuele ontwikkelingen komt Anton Constandse tot de konklusie dat niet zozeer optimisme als wel pessimisme een bron van idealisme kan zijn. Hij zegt hier onder andere over: „Optimisme, dat is een woord waar je erg voorzichtig mee moet zijn. Je hebt natuurlijk optimisten die alles goedpraten en zeggen dat wij leven in de beste van alle denkbare werelden en dat we eigenlijk verschrikkelijk blij moeten zijn dat dat zo is. Die willen ons wijs maken dat de fabricage van kernbommen niets betekent, want die zullen nooit gebruikt worden. Van dat optimisme ben ik een tegenstander. Daartegenover ben ik wel pessimistisch ten opzichte van de gevaren die ons bedreigen. Maar pessimisme is tegelijkertijd een bron van idealisme, namelijk een aansporing om, juist wanneer je weet hoe groot het onheil kan zijn dat ons kan overkomen met alle mogelijke menselijke krachten daartegen tekeer te gaan. Dat betreft toch in de eerste plaats de bewapening. Ik geloof dat de vraag van het voortbestaan van de mens op het ogenblik afhangt van de mogelijkheid om te ontwapenen. Ik heb al eens eerder gezegd dat dat de grootste revolutie is die ik me kan indenken.”

Anton Constandse, die al meer dan zestig jaar het wereldgebeuren met

LEVEN OP EEN VULKAAN

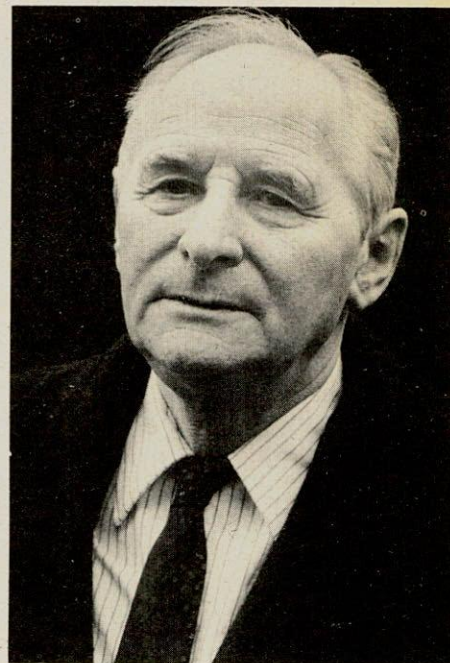
De brochure „Leven op een vulkaan” door Anton Constandse kan – zolang de voorraad strekt – worden besteld door overmaking van f 4,- (incl. porto) op giro 58 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met vermelding van „Leven op een vulkaan”.

argusogen volgt en zelf vaak zeer actief was (en soms nog steeds is) in baanbrekende organisaties als de Nieuwe Malthusiaanse Bond (waaruit later de NVSH ontstond), De Vrijdenkersvereniging, en het Humanistisch Verbond en die in de loop van de jaren talloze artikelen en boeken schreef, geeft in deze vraaggesprekken met Ruud Jans zijn visie op het zogenaamde doemdenken.

Hij stelt er ook wat tegenover. Natuurlijk, bij een realistische kijk op de kleine wereld om ons heen en de grote wereld die ons tegemoet komt via de media, kan men haast niet aan pessimisme ontkomen. Maar het mag geen reden zijn om moedeloos bij de pakken neer te zitten. Want er zijn ook positieve, moedgevende ontwikkelingen aan de gang (Constandse noemt met name de duidelijk grotere

bewustwording van mensen, de grote betrokkenheid bij wat er in de wereld gebeurt).

En dan: bij de gedachte van een ondergang is immers niet te leven. Constandse: „Je zou geen gezin kunnen stichten, geen boek kunnen schrijven, geen bibliotheek kunnen aanleggen. Je zou geen examens meer doen, noem maar op. Al datgene waar je in het leven aan hecht om inhoud te geven aan je bestaan zou

waardeloos zijn geworden. Hoe zou je dan je leven moeten voortzetten? Zelfs als het een fictie zou zijn (dat moet veel later blijken), voor ons is het een mogelijkheid om die oorlog te voorkomen. En zelfs als het een fictie zou zijn, dan heb je toch daarbij geleefd. Je hebt zoveel mogelijk lustgevoelens in het leven gezocht en je hebt naar geluk gestreefd en geprobeerd iets op te bouwen. Het zou dus een scheppende fictie zijn.”

Leven op een vulkaan, een brochure die het lezen zeker waard is. Een goed initiatief van HV-radio en HV-publiciteit om deze vraaggesprekken met Anton Constandse te bundelen.

Hes van Huizen

(Overgenomen uit Humanist, 20-10-82)

Meer dan 50 jaar strijd voor vrede en vrouwenrechten

Alva Myrdal

De 80-jarige Zweedse schrijfster, sociologe en diplomate Alva Myrdal kreeg onlangs, samen met de Mexicaan Robles, de Nobelprijs voor de vrede. Zij kreeg de prijs voor de vele jaren dat zij een centrale rol heeft gespeeld in de onderhandelingen over ontwapening in de Verenigde Naties. Alva Myrdal is al meer dan 50 jaar een niet aflatende pleitbezorger voor ontwapening, maar ook voor gelijke rechten voor vrouwen.

Op 80-jarige leeftijd is zij nog steeds actief voor het bereiken van kernwapenvrije zones in Europa.

Zo pleit zij ervoor dat Europese landen ieder voor zich niet-aanvalsverdragen sluiten met de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Dergelijke afspraken zullen volgens haar betrouwbaar zijn, want, zo zei zij in een vraaggesprek, „iedere belofte die op papier is gezet, schept een morele barrière. Wie ondanks zo'n barrière aanvalt, maakt zichzelf moreel tot schande en zal daar in de huidige internationale verhoudingen moeilijk mee kunnen leven.” Bij het sluiten van dergelijke verdragen zouden de Scandinavische landen een voorbeeld kunnen zijn voor landen als Nederland en België.

Volgens haar ligt de schuld van de bewapeningswedloop bij de leiders van de twee supermachten, die bezig zijn met een „paranoïde machtsstrijd”. De bevolking van Europa moet er via een „massale verzetsbeweging van de publieke opinie” voor zorgen dat de twee grootmachten „ons” Europa niet als slagveld gebruiken.

Voor Alva Myrdal is dit jaar van doorslaggevende betekenis voor de toekomst van Europa: „1982 is onder meer het jaar van de tweede speciale zitting van de Verenigde Naties over ontwapening, en dan is er nu het begin van de START-onderhandelingen. En verder moet er dit jaar duidelijkheid komen over de introductie van nieuwe verfynde kernwapens in Europa. Een beslissing, die ik voor rampzalig houd.”

Ter voorkoming van een nieuwe wapenwedloop in Europa moet daarom volgens haar eerst overeenstemming worden bereikt over vermindering van de SS-20-raketten van het Warschaupact, en het niet-plaatsen van de Pershing II en de Kruisraketten aan NAVO-zijde. Daarbij kan de vredesbeweging een belangrijke rol spelen.

Dit jaar is de Nobelprijs voor de vrede toegekend aan de 80-jarige Zweedse Alva Myrdal

Bij het ontplooiën van initiatieven voor kernwapenvrije zones en beperking van de wapenwedloop ziet Alva Myrdal een speciale rol voor de landen die geen kernwapens hebben en evenmin tot een militair bondgenootschap behoren. Voorbeelden daarvan zijn Zweden, Finland, Oostenrijk en Joegoslavië. „Maar ook de kleinere gebonden landen kunnen hun invloed doen gelden. Ik denk daarbij vooral aan Nederland en België, landen die maar weinig kernwapens op hun grondgebied hebben. Het zou een belangrijke stap zijn, wanneer deze landen een soort „staking” begonnen tegen het plaatsen van de nieuwe kernraketten op hun grondgebied.”

Alva Myrdal, een vrouw met een lang, strijdbaar leven achter zich voor het bereiken van vrede en ontspanning in onze wereld. Toen de Zweedse regering in de jaren vijftig overwoog om de zogeheten ABC-wapens (atomaire, biologische en chemische wapens) te vervaardigen, behoorde zij tot een groep van invloedrijke vrouwen binnen de regerende sociaal-demokratische Partij. Van deze groep wordt beweerd, dat hun invloed doorslaggevend is geweest bij de uiteindelijke beslissing van Zweden, om nooit tot de vervaardiging van deze wapens over te gaan.

In de internationale politiek behoort Alva Myrdal tot de weinige vrouwen die een vooraanstaande positie hebben. „Er zijn absoluut veel te weinig vrouwen, die actief zijn in de politiek” zegt ze met grote stelligheid. „Zeker, veel is al veranderd sinds de tijd dat wij als pioniers vochten voor de participatie van vrouwen in de politiek. Maar nog steeds is er een grote achterstand op dit gebied.” „Maar ik ben ervan overtuigd, dat de wereld er heel anders uit zal zien, wanneer vrouwen de helft van de macht van de mannen hebben, wanneer mannen en vrouwen gelijkelijk vertegenwoordigd zijn in de politiek.”

Hoe zal die wereld er dan uitzien volgens haar? Alva Myrdal: „Ik zeg dat wij dan absoluut een betere wereld zullen hebben, een wereld waarin de mensen meer begrip voor elkaar zullen hebben. Militaristische attitudes, die zo gemakkelijk bij mannen aanwezig lijken te zijn, kunnen alleen maar worden overwonnen, wanneer vrouwen en mannen evenveel te vertellen hebben.”

„En wanneer dat bereikt is, zullen we een veel humanere wereld hebben. Ik zeg niet, dat we dan voor eeuwig vrede zullen hebben, maar ik zie dan wel een wereld, waarin meer wederzijds begrip bestaat, waarin de mensen op veel grotere schaal met elkaar samenwerken. Kortom, een wereld waarin veel meer vrede heerst, dan nu het geval is.”

Hes van Huizen

Bronnen: NRC-Handelsblad en Haagsche Courant (met dank aan P. Krug)

(Overgenomen uit Humanist, 5-11-82)

vrede: erin of eraan geloven
dat is de kwestie

Een ecologische ramp als een ver-van-m'n-bed-show

Het tropisch regenwoud

We kennen het verschijnsel wel. Eén door haar vriend overhoop gestoken vrouw in onze straat is het gesprek van de dag; honderd gedode Palestijnen op nauwelijks vijf uur vliegen zegt ons eigenlijk veel minder. Het sterfgeval van ons neefje door een uit de hand gelopen longontsteking is tragisch; de honger in Ethiopië, Uganda of Niger die hele streken platlegt, is voor ons in letterlijke zin on-voorstelbaar. We „doen” er niets meer mee. De Palestijnen en al die slachtoffers van de honger: misschien is het wel de omvang, dat het gebeurde ons niet aanspreekt. Of de afstand. Of de tijd in het verleden als het zo uitkomt.

Iets soortgelijks zien we in de achteruitgang van de natuur. Amelisweerd was nog maar enkele weken geleden voorpaginanieuws. Op 24 september 1982 sneuvelden in een duidelijke strook op dat landgoed bij Utrecht een afgepaste hoeveelheid bomen en struiken, door aktievoerders en Rijswaterstaat keurig afgeteld. Een heel evenement, met boomklimmers, ME en al, door het NOS-journaal keurig in beeld gebracht. Nederland begreep dat de natuur opnieuw een fors verlies had geleden. Terechte verontwaardiging.

Wat anders aan de hand

Met Amelisweerd vers in het achterhoofd is het een beetje wrang om te zeggen, toch is er in deze wereld nog wel wat anders aan de hand. Oók als het om bos gaat. Maar het is ver weg en wordt daardoor nauwelijks opgemerkt. Maar zonder overdrijving gaat het wel om een ramp van bijna ongekende omvang. We kijken naar het tropisch regenwoud en geven

door wat het Wereld Natuur Fonds daar onlangs over bekendmaakte:

- het tropisch regenwoud wordt in sneltreinvaart ontbost of vernield;
- de aantasting is opgelopen tot 11,4 miljoen hectare per jaar oftewel 21,6 hectare per minuut;
- als de aantasting in het huidige tempo doorzet is de wereld over 25 jaar door al haar tropisch regenwoud heen.

De ondergang van het tropisch regenwoud is dus nog wel even andere koek dan het felomstreden stukje bos bij Utrecht, hoe belangrijk de strijd om het behoud daarvan ook was. Andere koek, onvoorstelbaar in omvang. De tropische regenwouden beslaan 40% (1160 miljoen hectare) van al het bosgebied tussen de kreeftskeerkring en de steenbokskeerkring. Van dat regenwoud ligt 57% in tropisch Amerika (23 landen), 25% in tropisch Azië (16 landen) en 18% in tropisch Afrika (37 landen). Bijna de helft van alle tropische regenwouden bevindt zich in drie lan-

den: Brazilië, Zaïre en Indonesië.

Traditioneel patroon

Door dit alles is het tegengaan van verdere aantasting van het tropisch regenwoud in hoge mate een internationaal probleem. Niet één of enkele regeringen (als ze al toegankelijk zijn) moeten worden aangesproken; het gaat om talloze landen, vaak nog vrij jong, vaak ook erg gevoelig als er al te veel druk van buitenaf op hen wordt uitgeoefend.

De regeringen zijn voor ecologen en milieubeschermers moeilijk aanspreekbaar, maar in de internationale houthandel stuit men op nog grotere weerstand. Met de handel in tropisch hardhout is veel geld gemoeid en de internationale concerns die die handel in een stevige greep hebben, kijken veelal meer naar het gewin dan naar ecologische gevolgen op langere termijn. Noord-Amerika, West-Europa, maar ook een land als Japan vormen een groot afzetgebied voor het hout uit het tropisch regenwoud. Het tropisch hardhout wordt veelal gebruikt voor parketvloeren, kozijnen, chique wanden van bijv. hotels en directiekamers, maar ook voor waterbouwkundige werken zoals beschoeiingen. De industrie die zulk soort zaken levert, staat vrijwel nooit in de tropen zelf. We zien het traditionele patroon: de ontwikkelingslanden leveren uitsluitend de grondstoffen, de rijkere landen maken er heel vaak zelf de half-fabrikaten en eindprodukten van. De export van tropisch hout levert de betreffende ontwikkelingslanden dus maar weinig op: noch op het gebied van geld, noch op het gebied van werkgelegenheid voor de plaatselijke bevolking.

Armoede

Maar het zou toch niet helemaal terecht zijn om alle ontwikkelingen rond het tropisch regenwoud uitsluitend aan de bekende multinationals toe te schrijven. Ook in de tropen zelf is er op tal van plaatsen een situatie die bijna wel moet leiden tot de ondergang van het regenwoud. Met name de combinatie van bevolkingsgroei, zwerflandbouw en armoede bij de plaatselijke bevolking doet zich gelden. Maar een enkele keer, zoals bijv. in Brazilië, wordt er ook veel regenbos gekapt om plaats te maken voor uitgestrekte veeteeltgebieden. Daarin worden dan als regel grootschalige boerderijen neergezet, afgestemd op de vleesexport naar bijv. de Verenigde Staten. Zoals gezegd, heel veel bos gaat ook „gewoon” verloren door ingrepen van de lokale bevolking. En ook die gaat, vaak door nood gedwongen, niet misselijk te werk. Naar schatting tachtig procent van al het in het tropisch regenwoud gekapte hout wordt plaatselijk gebruikt als brandhout. Heel grote oppervlakten worden, na gekapt te zijn, tijdelijk gebruikt als landbouwgrond. Maar de vaak dunne

Plaatselijke bevolking verzamelt brandhout: energiecrisis van de derde wereld

Grootschalige houtoogst om de houthonger van de industriële wereld te stillen vormt een ernstige bedreiging van de regenwouden

bodemlaag, plotseling blootgesteld aan zon, regen en menselijke bewerking, heeft de neiging snel uitgeput te raken. Of, wat nog erger is, weg te spoelen tijdens de tropische regenbuien. Als het zover is, heeft de bevolking niets anders te doen dan weer verder te trekken. Om opnieuw een stuk bos te ontginnen voor een vaak heel korte periode. Het is niet anders, de mensen willen overleven. En wat deden wij, Nederlanders, met menig stadspark aan het eind van de Tweede Wereldoorlog? Onder druk van de omstandigheden was het toen bij ons niet veel anders.

Kringlopen

Al met al verdwijnt binnen luttele tientallen jaren een geweldig stuk natuur, voor het milieu van de wereld van enorme waarde. De tropische wouden bevatten met hun naar schatting vijf miljoen soorten planten en dieren meer dan de helft van 's wereld genenreservoir. Die genen zijn van groot belang voor bijv. de veredeling van landbouwgewassen. Het tropisch regenwoud bevat overigens ook zelf voedsel voor miljoenen mensen, als men de natuur zelf maar steeds de voorraden laat aanvullen en van roofbouw afziet. Het bos levert trouwens ook medicijnen en bepaalde grondstoffen voor de industrie. Maar juist door haar massale aanwezigheid doet het tropisch regenwoud méér. Het draagt bij tot de stabiliteit van voor al het leven fundamentele kringlopen. De koolstof-, zuurstof- en stikstofhuishouding is bij de achteruitgang van het tropisch regenwoud in het geding. Dat het klimaat door het verdwijnen van het bos plaatselijk verandert, is vanzelfsprekend; maar er zijn zeker aanwijzingen dat ook veranderingen op wereldschaal

kunnen optreden. Water wordt bijvoorbeeld niet langer in één groot systeem vastgehouden. Perioden van overstromingen en extreme droogte zijn in ieder geval minder voorspelbaar geworden. Verstreckende gevolgen voor de landbouw behoren tot de mogelijkheden.

Natuur en cultuur

En dan hebben we het nog niet eens gehad over de kansen van voortbestaan voor de oorspronkelijke bevolking. Soms in kleine groepen bijeen, in stamverband, met een in de eeuwen gegroeide cultuur, nauw verbonden aan de leefomgeving: het bos. Het voorbeeld van de kleine Indiaanse stammen in het Amazonegebied is bekend, maar met evenveel recht kunnen de bewoners van het regenbos aan de voet van de Himalaya ten tonele worden gevoerd of de bewoners van het binnenland van West-Irian, het vroegere Nieuw-Guinea. Bij de ontsluiting van het tropisch regenwoud door wegen, bij de eerste contacten met „onze beschaving” gaat in zulk soort gevallen iets verloren: het vermogen van de mens een deel van de natuur te zijn en toch cultuur te bezitten en uit te dragen. Met het geleidelijk opruimen van het tropisch regenwoud gaat ook de mens in dat bos er aan. Maar wie merkt dat eigenlijk? **Amelisweerd was mogelijk voor menig een herkenbaar of zelfs een teken aan de wand. De ondergang van het tropisch regenwoud blijkt helaas voor vrijwel iedereen in het rijke Westen één van die vele zaken die door omvang en afstand nauwelijks indruk wekken. Een ecologische ramp als een ver-van-m'n-bed-show.**

Frits Maas

(foto's WNF Zeist)

AKTIE WERELD NATUUR FONDS

Het Wereld Natuur Fonds en de IUCN, de Internationale Unie voor Natuurbescherming, zijn dit najaar een grote aktie gestart om de ondergang van het tropisch regenwoud nog eens onder de aandacht van regeringen en beleidsmakers te brengen. Men wil er op wijzen dat natuurbescherming in tal van situaties een onderdeel moet zijn van een gezonde ontwikkeling van een land of streek. Ook zal het belangrijk zijn voorlichting te geven op dorpsniveau opdat, waar mogelijk, het kappen op ongeorganiseerde schaal wordt vermeden. De noodzaak van herplanten wordt naar voren gebracht en ook de noodzaak van het ontwikkelen en beheren van nationale parken.

De natuurbeschermers beseffen overigens dat tal van gebieden gevaar blijven lopen, indien de sociaal-economische omstandigheden (bevolkingsgroei, armoede, huisvesting, energievoorziening) niet worden verbeterd. De zaak van het natuur- en milieubehoud grenst in tal van gevallen aan de zaak van de ontwikkelingssamenwerking, het opheffen van de verschillen tussen „Noord” en „Zuid”.

Het Wereld Natuur Fonds Nederland richt haar aandeel in de wereldwijde campagne voor het tropisch regenwoud op Indonesië. Het adres van het WNF-Nederland is 1e Hogeweg 2, 3700 AA Zeist, tel. 03404-22164.

**bescherm
het
tropisch
regenwoud**

pappa heb jij het geweten

Het Oud-Strijders Legioen

„Laatst, dat was bij een discussie over kernenergie, toen sprak ik ook met zo'n „abortuswif”. Die zei dat het ergste van Hiroshima is dat vrouwen geen kinderen meer kunnen krijgen. En toen zei ik: dát scheelt, dan hoeven die tenminste ook niet meer vóór abortus te demonstreren”. (Vrij Nederland, 1-3-1980)

Wie is deze „ik”, die staat voor deze weerzinwekkende uitspraak? Dat is de voorzitter van het Oud-Strijders Legioen P. J. G. A. Ego. Wie is deze Ego en wat staat het OSL voor?

Ontstaan

Het Oud-Strijders Legioen is een afsplitsing van het Veteranen Legioen Nederland. In 1958 kreeg Ego ruzie met de overige hoofdbestuurleden van het Veteranen Legioen, stapte op en begon voor zichzelf met het OSL. Zijn bedoeling was „alle Nederlandse oudmilitairen ongeacht hun godsdienstige, levensbeschouwelijke of politieke overtuiging – met uitsluiting van communistische, pascifistische-socialistische en fascistische – in hun gelederen te verenigen om o.a. geestelijke weerstand aan te kweken omdat die onontbeerlijk is voor de verdediging van de waarden van onze samenleving waarvoor met terdaad werd gestreden.

In de loop der jaren vat de opvatting post dat naast mensen met een militaire of verzetsachtergrond ook gewone burgers lid moeten kunnen worden van het OSL. Om hieraan tegemoet te komen wordt de opzet gewijzigd: het OSL wordt Stichting Oud-Strijders Legioen en voor burgers wordt de Stichting Politieke Bewustwording in het leven geroepen: Speciaal voor jeugdige aanhangers wordt Constructief Jong Nederland opgericht. Allemaal stichtingen (een juridische vorm die minder democratisch is dan een vereniging) onder de noemer OSL en ook allemaal onder supervisie van Ego.

Sta-vast

De media lopen nauwelijks warm voor Ego en zijn Oud-Strijders Legioen m.u.v. de Telegraaf. In dit blad wil de columnist J. G. Heitink het nog weleens opnemen voor deze extreemrechtse groepering. Men is dus min of meer aangewezen op eigen kracht.

Allereerst zijn dat de ingezonden brieven in dag- en weekbladen. Het zij onder eigen naam hetzij als OSL worden talloze ingezonden brieven geschreven. Daarnaast geeft het OSL sinds zijn oprichting het blad Sta-vast uit. Waarin vooral „deskundigen” aan bod mogen komen. Enkele namen in dit verband zijn kolonel b.

d. Meijer en brigadegeneraal b.d. Walthuis (over militaire zaken), de arts K. F. Gunning (over drugs) en vooral het voormalig lid (voor DS'70) van de Tweede Kamer H. Pors (over alle mogelijke binnenlandse zaken). Een vaste rubriek in Sta-vast was lange tijd „nieuws uit de socialistische volksrepubliek Nederland” waarin met name tijdens de regeerperiode van Den Uyl fel van leer werd getrokken tegen de PvdA. Zo werd in Sta-vast van november 1976 de PvdA achtereenvolgens aangeduid met: partij van de afgunst, partij van de afpersing, partij van de afvlakking, partij van de afgang, partij van de afbraak, partij van de afroming, partij van de afschafferij, partij van de afzetterij en partij van de afrijving.

Racistisch

De laatste tijd heeft Sta-vast de angst voor de socialistische volksrepubliek Nederland vervangen door de angst voor de „socialistische bananenrepubliek”. In september 1979 begint Ego een campagne tegen de komst van buitenlanders naar ons land. Hij schrijft dan in Sta-vast: „De enorme problemen van werkgelegenheid en huisvesting worden door dit alles in ongunstige zin beïnvloed, terwijl ook criminaliteit (...) een enorme vlucht heeft genomen”.

Of het nog niet genoeg is schrijft Ego een maand later in zijn lijfblad: „Wij weten dat men bevreesd is in de wereld een slechte naam te krijgen, maar moeten wij dan de komst van „oneigenlijke” Nederlanders naar Nederland zo bevorderen dat wij niet alleen financieel worden leeggezogen maar straks geen plek meer hebben om veilig te kunnen leven(...)”.

Racistisch? Welnee, zegt Ego: „Zeer nadrukkelijk willen wij in dit verband stellen dat overwegingen van raszuiverheid bij ons in deze zin geen enkele rol spelen”. Of dat een bewijs is! Racisme zonder raszuiverheidsaspecten kan nog uitstekend passen onder de noemer racisme. Wat bijvoorbeeld te denken van de geweldi-

ge daden van het blanke Zuid-Afrikaanse bewind dat er toch maar voor zorgde „dat zijn onderdanen tot de best betaalde, best gehuisveste, best gevoede en geklede Afrikanen beneden de Sahara maakte. Om de vele eeuwig kijvende stammen uit elkaar te houden en in rust in hun eigen zeer verschillende tempo's aan hun eigen ontwikkeling te laten werken, kreeg elk volk zijn eigen „thuisland”. Dus apart van elkaar” (Zuid-Afrika folder OSL).

Racistisch? Nee hoor, een sterk centraal gezag is slechts nodig „om bloedige, eindeloze stammenoorlogen tegen te gaan”.

Dr. G. Zoutendijk (Eerste Kamerlid van de VVD) maakte het nog bonter. Deze „deskundige” beweerde in een toespraak op een OSL-kongres, dat algemeen kiesrecht in Zuid-Afrika niet mogelijk is, aangezien „zwarten minder analytisch denken en minder goede organisatoren zijn dan blanken”.

Ego

Tenslotte nog enkele uitspraken van de grote man van het OSL, de in Berkel en Rodenrijs woonachtige P. J. G. A. Ego. Ego, die momenteel een kantoorbaan uitoefent, is zelf oud-strijder en bracht een deel van zijn militaire diensttijd door in Indonesië. Over zijn verblijf aldaar zei hij in het genoemde VN-vraaggesprek (1-3-1980): „Toen wij op Zuid-Celebes aankwamen was kapitein Westerling net weg. Ik heb van de zegslingen van Westerling geprofiteerd. We hadden een hartstikke rustig bestaan”.

Ego is naast een groot tegenstander van abortus ook een liefhebber van seksistisch taalgebruik getuige dit citaat (eveneens VN 1-3-1980): „Dan zie je soms ook van die wijven die daar lopen te gillen-ja, ik noem dat wijven; laatst sprak ik er een paar, die waren lesbisch. Ik vroeg waarom ze nou voor abortus demonstreerden, want dat hoeft niet als je lesbisch bent? Weet je wat ze toen zeiden? Dat zij ook verkracht konden worden! En toen zei ik dáár is geen kans op. Het waren zulke oerlelijke wijven dat ik me dat eenvoudigweg niet kon voorstellen”.

WORDT WAKKER!..

De aanhang van het OSL is gelukkig nog niet groot, maar groeit wel gestaag. Eind 1969 waren het er 800, in 1974 4500 en in 1980 ruim 11.000. Nog niet verontrustend, maar al wel voldoende groot om goed in de gaten te houden. Wordt wakker!...

Wim Heij

Rutger Hauer breekt door in Hollywood

Blade Runner

Science-fiction is zowel voor de literatuur als voor de film een onuitputtelijke bron van inspiratie, doordat de fantasie aan niets gebonden is. Een science-fictionschrijver heeft volkomen de vrije hand om te creëren wat er in zijn hoofd opkomt en de cineast die een dergelijk gegeven als uitgangspunt neemt, kan er met zijn eigen creativiteit nog weer een heel aparte dimensie aan toevoegen. Hoewel Ridley Scott zijn nieuwste film *Blade Runner* nadrukkelijk geen pure science-fiction wil noemen, omdat schrijver Philip K. Dick het verhaal maar veertig jaren na nu laat plaatsvinden, komen er toch genoeg elementen in aan de orde die het stempel science-fictionfilm rechtvaardigen.

Rutger Hauer als replica in „Blade Runner” van Ridley Scott met...

In de film, die in het Los Angeles van het jaar 2019 is gesitueerd, staan geen gebouwen van glas en staal, maar gewoon de gebouwen die we nu al kennen, alleen iets uitgebreider, vooral hoger en vol enorme lichtreclames. De sfeer op straat is wild, agressief, er heerst een soort beangstigende chaos, maar je kunt je voorstellen, dat het er over veertig jaar heel goed zo zou kunnen uitzien in de grote steden, zeker in Amerika waar de hoogbouw nu al zo'n enorme vlucht heeft genomen.

Harrison Ford, bekend geworden door *Star Wars* en *Raiders of the lost ark*, speelt een politieman, die vier ontsnapte replica's moet opsporen die gevaarlijk zijn. Replica's zijn geen robots, maar kunstmatig gekweekte mensen die alleen via psychologische tests te onderkennen zijn. De vier

waar het in *Blade Runner* om gaat, zijn in opstand gekomen tegen de regel die doorgaans jegens replica's wordt toegepast: er wordt ze een aantal jaren toegemeten door hun scheppers, en dan worden ze vernietigd en vervangen. Deze vier zijn de mens zo dicht genaderd, dat ze ook zijn hang naar het leven in zich hebben: ze willen nog helemaal niet vervangen worden. De eerste drie, twee vrouwen en een man, worden tamelijk snel uitgeschakeld, maar de vierde, gespeeld door Rutger Hauer, biedt fel tegenstand en het kost Harrison Ford een ijzingwekkend gevecht, voordat Rutger tenslotte bezwijkt, in een zeer ontroerende scène.

Want Scott is erin geslaagd de aanvankelijk als dreigend overkomende replica aan het slot van de film zeer sympathiek af te schilderen, waar-

door de aanvankelijke logica in het verhaal op zijn kop lijkt te worden gezet. Maar dit is juist de kracht van het verhaal, dat alle hoofdpersonen langzaam maar zeker een aantal graden draaien in de visie van de kijker, waardoor ze er opeens allemaal een aantal aspecten bij krijgen

De liefdesgeschiedenis die er doorheen is geweven is natuurlijk weer typisch Amerikaans: als je weet dat één van de redenen dat de Amerikanen tenslotte de produktie van *Das Boot* toch aan de Duitsers overlieten het feit was, dat er in het verhaal geen liefdesrelatie voorkwam en dat

...tegenspeler Harrison Ford

de auteur ook weigerde die erin te schrijven, dan weet je wel hoe laat het is. Harrison Ford wordt verliefd op een beeld van een replica die dan natuurlijk prompt het eeuwige leven heeft in tegenstelling tot haar soortgenoten, enfin, we nemen het er maar bij. Niet dat ik afkerig ben van

EGO: blijvend aandenken

in 't kort

Een prachtige rol, dit keer als vader van een tienerdochter, zet Walter Matthau neer in **I ought to be in pictures** (Paps, ik ben je dochter). Matthau heeft zijn gezin al kort na zijn huwelijk verlaten en zijn beide kinderen nadien nooit meer gezien. Op een dag staat er een ambitieuze tiener bij hem in de keuken, die beweert dat ze zijn dochter is en dat ze bij de film wil. Via papa's connecties wel te verstaan, want zij denkt dat hij het helemaal gemaakt heeft als schrijver van televisie-spelen. Dat blijkt even anders te liggen: Matthau houdt maar met moeite het hoofd

Walter Matthau en Dinah Manoff in „I ought to be in pictures”

► romantiek in een verhaal, integendeel zelfs, maar 't moet er niet zo duidelijk voor de commercie met de haren zijn bijgesleept.

Blade Runner is een bijzonder fascinerende film en wat onze eigen Rutger Hauer erin laat zien, had ik niet van hem verwacht, dat mag u best weten. Op zo'n exportartikel kunnen we trots zijn en dan vergeten we onmiddellijk voor de rest van ons leven het feit, dat hij in *Mysteries* zo'n aanfluiting van zichzelf heeft laten zien. Iedereen verdient tenslotte meer dan één kans op onze bewondering. Wilt u een heel interessant interview met regisseur Ridley Scott lezen, dan verwijs ik u graag naar de Haagse Post van 30 oktober 1982.

boven water. En ook met zijn dochter botert het aanvankelijk niet zo erg. Maar van lieverlede, ook door toedoen van Pa's begripende vriendin, groeit er wederzijds begrip en waardering en als de dochter weer teruggaat naar New York is er een hechte band ontstaan, die eigenlijk niet meer stuk te krijgen is. Ann Margret speelt de vriendin van Matthau, en Dina Manoff, die ook op Broadway de rol van dochter Libby met veel succes speelde, is groots als de tiener-met-de-grote-mond-maar-klein-hartje. Regie was van Herbert Ross.

Een liefdesgeschiedenis zoals ze zich dagelijks overal op de wereld afspelen, vormt het raamwerk van de nieuwste film van Francis Coppola, **One from the heart**. Franny en Hank vieren op 4 juli, Independence day dus, het feit dat ze vijf jaar bij elkaar zijn. Maar juist op die dag krijgen ze een knallende bonje, en Franny stort zich in de armen van een romantische kelner, terwijl Hank zijn verdriet vergeet bij een sierlijk circus-meisje. Aan het eind komt alles gelukkig weer goed, want ware liefde schoffel je tenslotte niet zomaar even onder. Francis Coppola heeft met het medium film dit keer trucs uitgehaald die ik nog nooit eerder had gezien, zodat ik werkelijk dacht met droombeelden en hallucinaties van doen te hebben. En alles gekruid met muziek, zo meeslepend, zo zwoel en sensueel en zo goed, dat ik alles op haren en snaren zal zetten om de plaat in huis te krijgen. Hoofdrollen in deze heel bijzondere film, die helemaal in de studio is opgenomen, waren voor Teri Garr, Frederic Forrest, Raul Julia en Nastassia Kinski, die duidelijk op weg is naar de top. Voor de muziek zorgde Tom Waits, die het samen met Crystal Gayle uitvoerde. Kunst met een grote K, dit geheel!

Al Pacino is momenteel ook al in een vaderrol te zien en één die nog heel wat gecompliceerder is dan die van

Walter Matthau: Pacino vadert in **Author, author!** over vijf kinderen uit vier verschillende huwelijken. Zijn vrouw loopt bij hem weg, juist als hij midden in de voorbereidingen zit van zijn toneelstuk dat op Broadway de première gaat beleven. De kinderen worden aanvankelijk allemaal naar hun oorspronkelijke huizen teruggezonden, maar druppelen allengs weer binnen in het huis van Pacino, gewoon omdat 't zo'n toffe vent is, al is hij dan maar de echte vader van één van de vijf. Een zeer vermakelijke film over een onderwerp dat natuurlijk helemaal niet zo vermakelijk is, maar wel de realiteit van onze dagen. Naast Pacino zijn er fraaie rollen te zien van Tuesday Weld en Dyan Cannon. Regie was van Arthur Hiller.

Ettore Scola koos een woelige episode uit de Franse geschiedenis als onderwerp voor zijn schitterende kos-

Al Pacino en Dyan Cannon in „Author, author”!

Teri Garr en Frederic Forrest in „One from the heart”

tuumfilm **La nuit de Varennes**. De Franse vorst Louis XVI vlucht met zijn vrouw Marie Antoinette en hun beide kinderen in een koets. In Varennes wordt het gezelschap aangehouden en later teruggevoerd naar Parijs. Twee jaar later rolt het hoofd van de koning. Toevalligerwijs reist een ander gezelschap langs dezelfde route die de koning heeft genomen. Alle leden van het gezelschap, dat kleurrijk is te noemen, geven hun commentaar op de vlucht van de koning, elk vanuit zijn eigen gezichtspunt. De cast is zeer internationaal: naast Marcello Mastroianni zien we Harvey Keitel, Hannah Schygulla, Jean-Louis Barrault en Jean-Louis Trintignant. Prachtige aankleding, schitterende lokaties en spel van het hoogste niveau. Alleen het slot is zwak, althans in mijn ogen, maar ik heb al collega's gesproken die het een vondst achtten, dus oordeel zelf maar.

Patrick Dewaere speelt in **Hôtel des Amériques** één van zijn laatste rollen, en dat is een akelige gedachte als je ziet hoe gevoelig en herkenbaar deze jonge Fransman weet over te brengen wat zijn personages bezielt. (Patrick Dewaere pleegde een half jaar geleden zelfmoord). In dit geval gaat het om de jonge nietsnut Gilles, die verliefd wordt op de knappe anaesthesiste Helene. 't Wordt niks met de relatie, want Helene denkt alleen maar aan haar overleden minnaar en tegen dat soort concurrentie's Gillis niet opgewassen. Biarritz vormt het schilderachtige decor voor deze treurige liefdesgeschiedenis. Dewaere is een prachtige Gilles, naar Catherine Deneuve maakte opnieuw niets in mij los als de afstankelijke Helene. Toch een prachtige film, van André Techiné, die al naam maakte met Barocco en Les soeurs Brontë.

Catharine Deneuve en Patrick Dewaere in „Hotel des Amériques”

In de maak

In juni van het afgelopen jaar zijn de opnamen begonnen voor alweer de derde **Superman**-film. De gebroeders Salkind hebben opnieuw de omvangrijke productie in handen, regie voert Richard Lester, die ook Superman II regisseerde. Voor de eerste tekende Richard Donner. Christopher Reeve (indertijd na achttien maanden research gekozen uit meer dan tweehonderd kandidaten, onder wie Robert Redford, Paul Newman, Nick Nolte, Ryan O'Neal e.v.a.) speelt opnieuw de hoofdrol en zijn tegenspeelster is ook dit keer weer Margot Kidder.

Als vervolg (?) op de zeer succesvolle en inmiddels klassiek te noemen Western „Once upon a time in the West” van Sergio Leone, is de grote meester nu bezig aan **Once upon a time in America**. Grote sterren als Robert de Niro, Treat Williams, Louise Fletcher en Tuesday Weld spelen er belangrijke rollen in.

Tatum O'Neal, dochter van Ryan en behalve het enfant terrible van Hollywood een zeer talentvolle actrice, is

binnenkort samen met David Hemmings te zien in **Prisoners**. Hemmings heeft ook een aandeel in de productie, de regie doet Peter Warner.

Richard Dreyfuss, Jean Stapleton en Nancy Allen spelen de hoofdrollen in **The Buddy System**, waaraan momenteel de laatste hand wordt gelegd. Regie van deze film is in handen van Glen Jordan.

Richard Franklin probeert in het voetspoor van Alfred Hitchcock te treden door aan te kondigen dat hij werkt aan **Psycho II**, met net als in Psycho I, Anthony Perkins en Vera Miles in de hoofdrollen. Een stuntje, waar de regisseur natuurlijk geweldig de mist mee in kan gaan, want Hitchcock had wel een heel karakteristieke stijl van filmen. Franklins eindprodukt zal dan ook door de critici met Argusogen worden bekeken. Ga er maar aan staan!

Helmut Berger, die schitterde in „A romantic English woman” en „Ludwig” (respectievelijk naast Glenda Jackson en Romy Schneider) is eindelijk weer eens te zien. Binnenkort sluit de Joegoslavische regisseur Veiko Bulajic zijn productie **The courageous** af, waarin naast Berger ook Robert Vaughn en Edward Albert te zien zijn.

Bob Fosse, op wiens nieuwe werk iedereen met spanning wacht na de schitterende film „All that jazz”, komt binnenkort met **Star 80** uit. Hoofdrollen zijn voor o.a. Mariel Hemingway, Carroll Baker en Cliff Robertson.

L.v.O.

Marcello Mastroianni als Cassanova en Hannah Schygulla in „La nuit de Varennes”

soldaat: geleid wapen

Tekenaar van het onheil

Stefan Verwey

„Hij heeft een sublieme eigen stijl ontwikkeld als politiek tekenaar, gefascineerd en geobsedeerd door macht en onmacht. Net als bijvoorbeeld Opland en Wibo heeft hij nooit een kunstacademie van binnen gezien – weer zo'n ongediplomeerde artiest”, aldus omschreef Lambiek Berends in de Volkskrant enkele jaren geleden de cartoonist Stefan Verwey.

Na twee verzamelbundels (Niks aan de hand, 1978 en Vrij en blij, 1980, beide uitgegeven bij De Harmonie in Amsterdam), verscheen onlangs een map met prenten van zijn hand. Het is een envelop met twintig losse prenten, alle „aanwijzingen” hoe te handelen als de bom valt. Motto van deze verzameling zwartgallige tekeningen: „Overleven? Doe het zelf!”

Van Stefan Verwey zijn sinds 1975 regelmatig bijdragen te vinden in de vaste Volkskrant-rubriek „Dag in dag uit”.

Daarvoor boekte hij enig succes met de strip „Broeder Gosewijn” in de Katholieke Illustratie. Via deze beminnelijke stripfiguur schetste hij de veranderingen die zich voltrokken in de rooms-katholieke kerk.

Verwey kwam echter zelf steeds losser te staan van de kerk, zodat deze strip wel tot een einde moest komen. Na enige jaren kreeg hij bij de Volkskrant vaste grond onder de voeten.

Wie zijn tekeningen de afgelopen jaren gevolgd heeft, zal gekonstateerd hebben dat ze steeds simpeler zijn geworden.

Verwey: „Wat ik van mezelf waarneem, dat is dat ik steeds meer weglaat in m'n tekeningen. Steeds meer details weglaat. Steeds minder ben gaan doen met gelaatsuitdrukkingen. Nooit oren getekend. En toen merkte ik, dat ik ook de ogen niet nodig had. Monden ook niet meer zo vaak.”

Wat verder zal zijn opgevallen is, dat er ook steeds minder valt te lachen om zijn tekeningen.

Deze ontwikkelingen maakten zijn werk niet alleen herkenbaar uit duizenden, maar gaven het ook kracht.

In zijn prenten draait het meestal om de thema's macht, onmacht en geweld. De figuren die hij ten tonele voert zijn geen herkenbare politieke kopstukken, maar anonieme mensen die, levend in een troosteloze wereld, overgeleverd zijn aan machthebbers. Uit deze wereld, waar terreur en geweld heersen, is het nauwelijks mogelijk te ontsnappen.

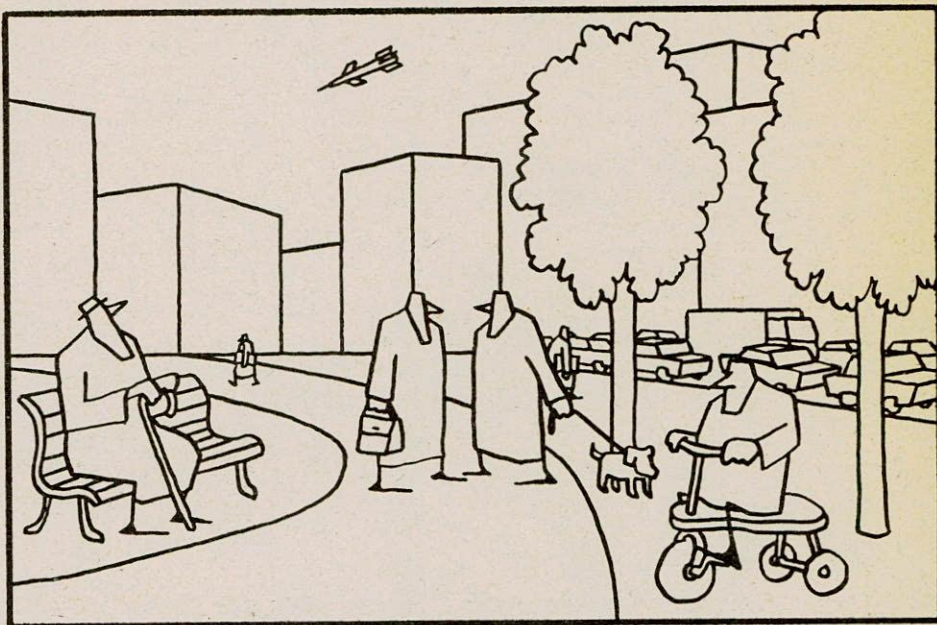
Doordat grote groepen mensen dit soort angst ook zo voelen of minstens herkennen, heeft zijn werk, in vrij korte tijd, grote belangstelling gekregen.

Het verwijt dat tegenstanders van zijn werk nog wel eens maken is dat zijn tekeningen te hard zijn. Dat

vindt hij zelf overigens geenszins. Hij tekent slechts de werkelijkheid. Wie maar iets voelt bij het zien van zijn prenten zal ongetwijfeld belangstelling hebben voor zijn nieuwste uitgave „Overleven? Doe het zelf!”

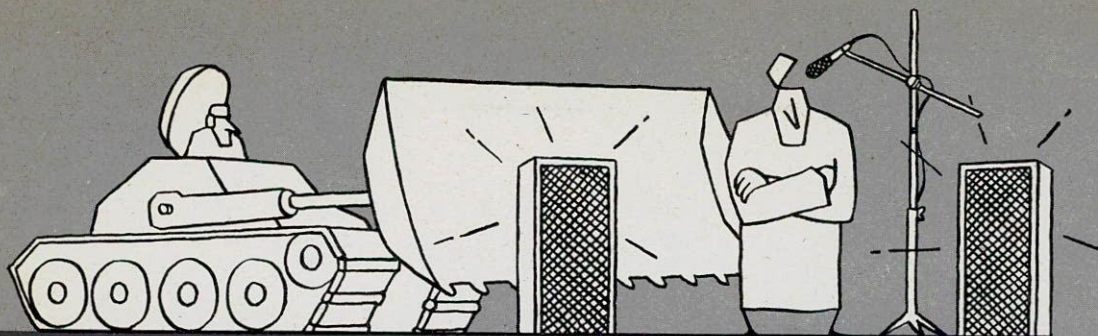
Wim Heij

Stefan Verwey: „Overleven? Doe het zelf!” werd uitgegeven door De Harmonie te Amsterdam. Prijs f 9,90.

Zoek de tien verschillen.

HARDOP DENKEN

CASPER VOGEL
STEFAN VERWEY

Stefan Verwey is ook één van de beide medewerkers aan ons **jaarboekje 1982**. Voor hen die bekend zijn met de Dienst HGV is het nauwelijks nieuws meer: tegen het einde van elk jaar krijgen de ontvangers van EGO niet alleen het decembernummer, maar ook het door het Bureau Hoofdraadsman uitgegeven jaarboekje. Vorig jaar was dat „20

jaar EGO”, daarvoor „Uit de pas”, „Welke wapens willen we?”, „Terreur”, „Arbeid”, e.a. Deze maand verschijnt aldus „**Hardop denken**”, waarvan hierboven de voorpagina op de helft van de ware grootte is afgedrukt. De inhoud bestaat uit veertien korte – vaak met een verrassende mengeling van ernst en humor geschreven – stukjes van

Casper Vogel en even zoveel „bijpassende” tekeningen van Verwey. Belangstellenden, die „Hardop denken” niet tegelijk met dit decembernummer van EGO ontvingen, kunnen – zolang de voorraad strekt – nog een exemplaar opvragen bij een van de raadslieden of bij het Bureau Hoofdraadsman in Zeist (zie blz. 2).

Elfde „Vader en Zoon”-bundel

Peter van Straaten (47) heeft eens in een vraaggesprek verklaard: „Ik ben een makkelijke tekenaar. Ik hoef het er allemaal niet uit te wringen.” Dat dit geen grootspraak is blijkt wel uit het verschijnen van zijn elfde „Vader en Zoon”-bundel. Daarnaast maakte hij de afgelopen jaren nog een aantal bundels zorgelijke grappen, enkele getekende politieke verhalen en abriceert hij wekelijks een politieke prent voor het weekblad Vrij Nederland.

In oktober 1967 begon hij in het dagblad Het Parool met de strip Vader en Zoon, die tot op de dag van vandaag driemaal per week in deze krant te vinden is. In vrij korte tijd werd deze strip mateloos populair en dankzij de

uitgeverij Van Gennep niet alleen bij de lezers van Het Parool.

De vader en zoon staan in een voortdurende haat-liefde-verhouding. Zij zijn niet slechts afhankelijk van elkaar, ze moeten a.h.w. van elkaar houden. En deze verhouding kenmerkt hun eeuwige strijd over alle mogelijke zaken van onbenullige tot wereldproblemen.

Van Straaten (in 1970): „Die vader en zoon, dat zijn gewoon twee etters. Maar lieve etters, dat wel.”

Wat ons betreft mogen ze nog wel een poosje dooretteren. „Vader en Zoon staan op de tocht” van Peter van Straaten werd uitgegeven door Van Gennep te Amsterdam. Prijs f 7,90.

Wim Heij

DAT BELACHELIJKE
ANTI-AMERIKANISME!...

„WEET JE WAT HET ENIGE IS
WAT JE DAAR MEE BEREIKT?...!”

„...DAT AMERIKA ZEGT: „BARST
MAAR!” EN ONS LAAT VALLEN.”

„IK HEB LIEVER DAT ZE ÒNS
LATEN VALLEN EN NIET DIE BOM.”

Pop-dichters swingen op poëzie

De pop-dichter: een overgevoelige dame of heer die, zwetend op een zolderkamertje, haar of zijn dagelijkse depressie zo goed mogelijk probeert te verwoorden. En die natuurlijk niet is te begrijpen. Dat is het stereotiepe beeld dat de meeste mensen hebben van dichters en hun gedichten. Langzamerhand komt daar enige verandering in. Op pop- en literaire manifestaties treden regelmatig dichters op, die voor de nodige vaart en swing zorgen en uit zijn op een directe confrontatie met het publiek. Bulkboek heeft het goede initiatief genomen om deze dichters bij elkaar te brengen

Wat onderscheidt hen nu van de vele andere dichters? Behalve dat bij elk van deze dichters sprake is van sterke maatschappelijke betrokkenheid, lezen ze tijdens hun optreden niet alleen voor. Ton Lebbink gebruikt een drumstel, tapes en lichteffecten

en Herman Brand haalt b.v. acrobatische toeren uit.

Al in de jaren zestig zorgden Simon Vinkenoog en Johnny van Doorn (de Selfkicker) voor een actieve show tijdens hun optreden. Performing poetry is dus geen nieuwe uitvin-

ding, maar er zijn nieuwe eigentijdse elementen aan toegevoegd. Ze vinden optreden in ieder geval belangrijker dan het uitbrengen van een gedichtenbundel.

Van de volgende dichters worden in het Bulk-boek de persoonlijke achtergronden en gedichten afgedrukt: Bart Chabot, Casper van den Berg, Jules Deelder, Ton Lebbink, Diana Onon, Herman Brand, Johnny van Doorn en Simon Vinkenoog. Hierna volgt een willekeurige greep uit de vele gedichten:

TON LEBBINK

May I have the votes please
of the Swiss jury?

Italy seven points
L'Italie sept points

Thank you Swiss jury
for your votes

De wereld brandt
Het spel is uit –

Het wordt tijd
Voor een gedigt

Bart Chabot

Hogere burger school

't Onveranderlijk gefriemel
in portieken, onder bruggen
Feestjes met rood crêpe
papier en meisjes uit 3-c

Loes, Irene, Riet en Coby
Naaïen deden ze nog niet
(dat kwam pas in de vierde)

En de directeur maar schelden
op je blauwe suede schoenen
en de vage schaduw op je bovenlip
(die soms met oogpotlood werd aange-
gedikt)

We schreven 1959, en natuurlijk
stond ook toen
het eind der dingen vast
Anderen zagen het minder zwart

Talrijk waren de schandalen
Alom vloeiden Liefde's tranen
terwijl er soms berichten kwamen
van een bleke zittenblijver
die zich verhangen had

Of in de nabijheid van
een Oostenrijks gehucht
was doodgevalen.

Jules Deelder

LUCHTKASTELEN

Dichters, kom je binnenkamers
uit, open je vensters, open je
deuren, te lang zijn jullie opge-
sloten geweest in jullie verstopte
werelden.

Laurence Ferlinghetti

Als

Als iemand beweert
dat Madagascar
in de Atlantische
Oceaan ligt

doe dan geen moeite
hem of haar terecht
te wijzen

de ligging van
Madagascar
zal er niet door
veranderen

Ton Lebbink

Jij loonslaaf

al te braaf
in de pas
overvolle kantoortas
sombere regenjas
saaie streepjesdas
figurant in spitsverkeer
's morgens 8 uur, 6 uur
onberispelijk heer
voor 't stoplicht in de rij
tussen tientallen zoals jij
zijn dit je wilde jongensdromen
stakker, zover ben je nu gekomen
administrerende robot
je draait jezelf kapot

Diana Onon

Aanhoudend noodweer

Mensen in de jaren zestig hebben
wind mee gehad

In de zeventiger jaren was het
windstil

Wij, in de tachtiger jaren, hebben
wind tegen
en een flinke storm in het vooruit-
zicht

Diana Onon

Mocht je in de toekomst in de gele-
genheid zijn één van deze dichters te
aanschouwen, dan kan ik je dat sterk
aanraden. Het is geen alledaagse ge-
beurtenis, swingen op poëzie.

Jacques van den Blink

Het Bulkboek is te verkrijgen door f 3,90
te storten op giro 34.21.385 t.n.v. BDU
b.v. Barneveld, met vermelding van
„pop-dichters”.

WORD ABONNEE,

Wie zich abonneert, krijgt
enkele recente jaarboekjes
als welkomstgeschenk.
Stort f 12,- op postgiro
480414 van Hoofdraadsman
Hum. GV te Zeist, onder
vermelding van „nieuwe
abonnee”.

EGO OOK NA JE DIENST-TIJD

**vaste
prik**

EGO: geen speld tussen te krij-
gen

van dat Russische gas hebben
de Amerikanen de buik vol

soldaten doen het in hun broek

oorlog: prijzenslag

vrede: adempauze

disjockeys doen het heet van de
naald

parade: duurloop

CDA: schipperen naast God

officieren doen het naar eer en
geweten

politikus: verbloemist

EGO: wel sprekend

schilders doen het met verve

't zuur van de regen vreet in op
't metaal in de zee

de laatste minister van
financiën had een knip voor de
neus

politici doen het naar vermogen

Zweedse duikboot: topje van de
ekberg

bij toenemende pluriformiteit
worden de wapens preciezer

GV-ers doen het met kloppend
hart

er waren eens 4 soldaten: Piet
Snot, Jan Lul, Schweijk en de
onbekende

EGO raakt je vol

*een groeiend aantal raketten
wil op een zijspoor*

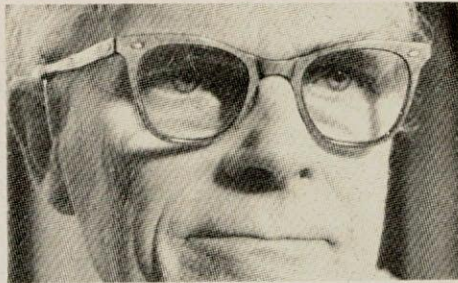
Peter Alma

Er bestaat een zekere overeenkomst tussen het werk van de kunstenaar Peter Alma, waarover ik in dit artikel wat wil vertellen en dat van Gerd Arntz, die ik oktober jl. het onderwerp was van mijn maandelijkse bijdrage in Ego. Beiden zijn werkzaam geweest in Wenen aan het Instituut van professor Dr. Otto Neurath, de ontwerper van beeldstatistiek. Ook in hun politieke opvattingen vertonen beiden een sterke verbondenheid met de arbeidersklasse.

Jeugd en jongelingsjaren

Peter Alma werd geboren op 18 januari 1886 in Medan op Sumatra, een eiland in het voormalige Nederlands Oost-Indië. In 1888 keert zijn moeder, kort na het overlijden van zijn vader, naar Nederland terug en vestigt zich in Den Haag. Na zijn kinderschooljaren is Peter van 1904-1906 leerling van de Haagse Academie voor Beeldende Kunsten.

Op 20-jarige leeftijd vertrekt hij naar Parijs, waar hij tot het uitbreken van de eerste wereldoorlog in 1914 zal blijven werken en wonen met onderbrekingen van zo nu en dan reizen naar België en Nederland. Zijn Parijse jaren waren zeer belangrijk voor zijn vorming tot kunstenaar. Er is echter weinig van Alma's werk uit die periode bekend. We mogen aannemen dat hij er veel van heeft ver-

nietigd, omdat hij er niet tevreden over was.

Parijse tijd

Het café „Closerie des Lilas” op Montparnasse was in die dagen een ontmoetingscentrum van kunstenaars. Hier kwamen de „Parijse Nederlanders” in contact met hun

kunstbroeders uit Frankrijk en vele andere landen. Ferdinand Léger kwam er met zijn kubistische vrienden, de Mexicaanse schilder Diego Rivera, die bekend werd om zijn enorme wandschilderingen, Pablo Picasso, die wereldberoemd werd en vele anderen. Het was een generatie van veelbelovende twintigers. Léger en de Nederlander Lodewijk Schelfhout waren in 1881 geboren, Alma en Rivera in 1886. Alleen Piet Mondriaan, ook menigmaal aanwezig, was van 1872.

Tussen Alma en Mondriaan ontstond in die jaren een blijvende vriendschap. Vanaf 1913 hadden zij beiden een atelier op no. 26 Rue du Départ. Van Alma's Parijse tijd zijn o.a. een Landschap en een Stilleven bekend. Ondertussen had hij aan een drietal tentoonstellingen deelgenomen. In 1912 aan de tweede expositie van de moderne kunstkring in het Amsterdamse Stedelijk Museum en aan de Sonderbundtentoonstelling in Keulen en in 1913 met een groep zogenaamde Parijse Nederlanders aan de traditionele Salon des Indépendants in Parijs. Naast werk van Alma waren o.a. ook Kickert, Gestel en Mondriaan aanwezig.

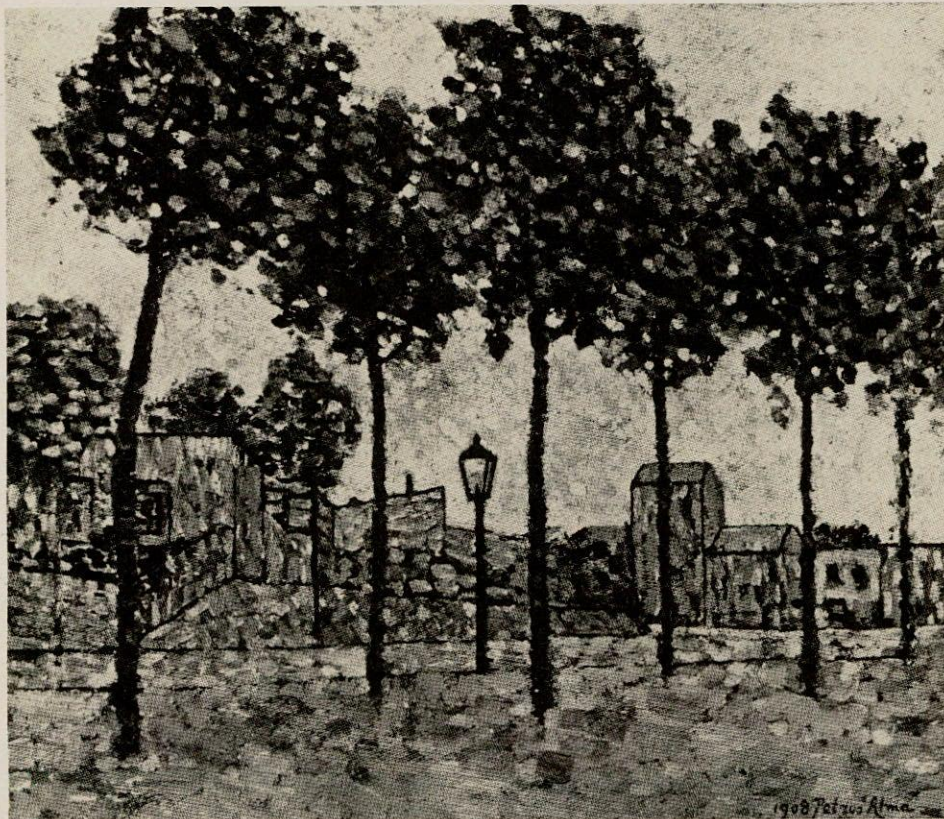
Blaricum

Het uitbreken van de eerste wereldoorlog brengt Peter Alma vanuit Parijs naar Nederland. Tot 1918 verblijft hij voornamelijk in Blaricum, waar ook Piet Mondriaan is gaan wonen. De Russische Revolutie maakte zo'n diepe indruk op hem, dat een totale ommekeer in zijn werk er het gevolg van was. Alma las boeken over het socialisme en kwam tot de opvatting dat de kunstenaar een taak heeft ten opzichte van de gemeenschap.

In de jaren '20 hebben zijn schilderijen en houtsneden een strijdbaar karakter. We kunnen Peter Alma plaatsen in de rij van de eerste revolutionairen der moderne kunst en de generatie van o.a. Picasso. Natuurlijk lieten De Stijl en de Russische constructivisten hem niet onberoerd. Maar binnen deze stromingen nam hij een geheel eigen plaats in, die niet met een ander te verwisselen was.

Eigen weg

Peter Alma ging zijn eigen weg, een weg die bepaald werd door de wijze waarop hij werd geïnspireerd door

Paysage (schilderij 1908)

Hoe meer ik erover nadenk, des te meer voel ik, dat er niets meer artistiek is dan van mensen te houden.

Vincent van Gogh

Oltje en vis (gekleurde houtsnede)

Balkendragers (schilderij 1926)

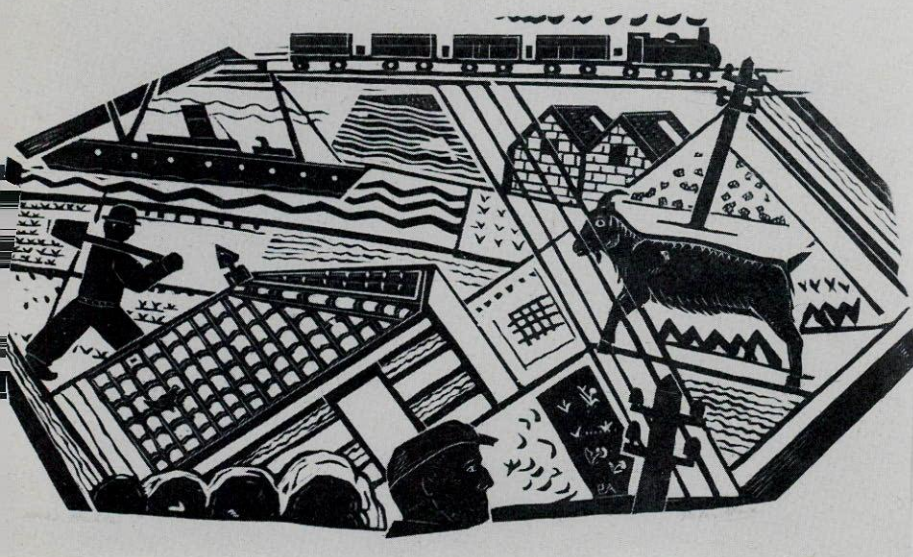
de politieke en sociale kant van zijn onderwerpen en ook door zijn opvattingen over beeldende kunst als vorm van stijl. Zelf zei hij daarover: "Voor zover ik het zelf weet heb ik een heel eigen weg gezocht. Niet dat er prat op ga, ik heb gewoon gedaan wat ik moest."

In 1920 begint Alma met het maken van houtsneden. Zijn techniek ontwikkelt en vernieuwt hij tot op hoge

leeftijd. In 1923 is hij met Steenhoff de organisator van een tentoonstelling van moderne Russische kunst in het Amsterdamse Stedelijk Museum. Bekende schilderijen uit de 20er jaren zijn bijvoorbeeld De Fabriek en De Pionier. De Balkendragers en de Werkstaking munten uit door een sterke expressie en een zuivere uitbeelding. Alma toont zich in dit werk als een beeldend kunstenaar van een

grote oprechtheid en een intens gevoel voor heldere formuleringen.

Van De Wachtzaal voor Werklozen maakte hij zowel een schilderij als een houtsnede. De vormgeving is hoekig en geometrisch. Niet door het detail maar door de vorm, de houding van de figuren zelf, wil hij duidelijke en eenvoudige taal spreken. Alma's Wachtzaal, die dateert uit 1927 is met zijn gaande en komende, zijn wachtende, hopende en wanhopende mensen een sterk tijdsbeeld. Bekendheid genieten ook de houtsneden van de reeks Sociale portretten, waarin we de advocaat, de rechter, de bankier en de cipier tegenkomen. Bijzonder mooi van opzet is de houtsnede, die een beeld geeft van de vele facetten van de provincie Noord-Holland.

Noord-Holland (houtsnede ± 1930)

in 1984 wordt gekort op de gemiddelde levensduur

Hal van Amstelstation met wandschildering

Een zekere aktualiteit kunnen de satirische houtsneden onder de verzamelaar Colijn-idade niet worden ontzegd. Colijn was voor de oorlog het symbool van bezuinigen. Ook toen moesten arbeid, wetenschap, onderwijs, gezondheid en kunst het ongetuigen.

Muurschilderingen

In het begin van de jaren '30 werkte Peter Alma bij het Instituut voor Beeldstatistiek van Dr. Otto Neurath in Wenen en later ging hij als medewerker van dit Instituut naar Moskou en Charkow.

Weer in Amsterdam terug vervaardigde hij vele beeldstatistieken, o.a. voor de gemeentebesturen van de stad Amsterdam.

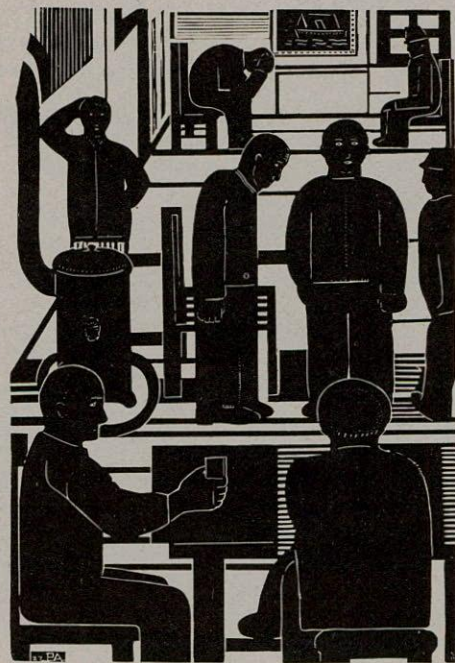
De veelzijdigheid van Alma komt vooral tot uiting in een aantal muurschilderingen en tegelmozaïeken in openbare gebouwen. Hij hield vooral van muurschilderingen, waar een sociaal element in te brengen was en die een sterke gebondenheid hadden met de bestemming van het gebouw. Op de muurschildering van de Amsterdamse Universiteit werden Marx, Hegel, Darwin, Faraday en Pasteur afgebeeld.

Zijn grootste opdracht kreeg Alma van de Nederlandse Spoorwegen. Deze bestond uit het vervaardigen van 2 wandschilderingen voor het Amsterdamse Amstelstation van 20 meter breed en 9 meter hoog. De wereldomvattende betekenis van het spoorwegverkeer en de technische vooruitgang moesten daarop aan-

schouwelijk worden gemaakt. Een foto van de schildering op de westelijke wand van de indrukwekkende stationshal toont de eenheid van hal en beeld.

Gekleurde houtsneden

Kleurhoutsneden zijn in principe prenten die gedrukt worden van verschillende blokken. Peter Alma paste zo nu en dan een andere methode

Wachting voor werklozen (houtsnede 1927)

toe. Hij bracht op een blok meerdere kleuren verf aan. De van deze blokken afgedrukte bladen kregen daardoor een schilderachtig effect. Bovendien bewerkte hij de uiteindelijke prenten soms nog op enkele plaatsen met een kwast, zodat het eindresultaat niet strikt onder grafiek gerekend kon worden.

Waardering

De Deutsche Akademie der Künste benoemde Peter Alma tot corresponderend lid. Op zijn 80ste verjaardag ontving hij de Albert Schweitzerprijs en de zilveren erepenning van de stad Amsterdam met als inscriptie: „Aan Peter Alma voor zijn bijdrage tot de schoonheid van Amsterdam.”

Drieëntachtig jaar oud was Peter Alma toen hij in 1969 stierf. Hij was een echte Amsterdammer, die zijn eigen stad zijn grootste en meest spectaculaire werken naliet. Hij noemde Amsterdam eens een stad waar hij leven en werken kon zoals hij wilde. Kunst scheppen in dienst van zijn medemensen. Dat was het ideaal, dat Peter Alma zijn hele leven trouw is gebleven.

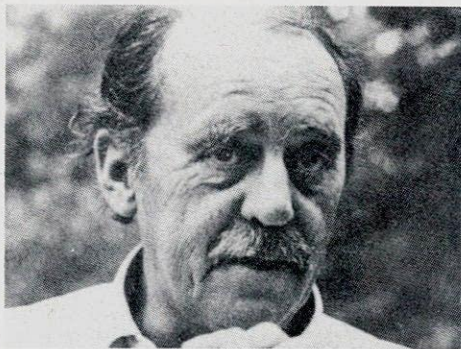
Jan Kooijma

boeken bladen brochures

Signaal

Holland Signaal Apparatenfabriek met zijn hoofdvestiging in Hengelo is, met meer dan 4000 werknemers (waarvan 90% werkzaam in de militaire produktie), de grootste Nederlandse wapenproducent. Bij Signaal legt men zich vooral toe op de produktie van radar-, vuurgeleidings- en kommandosystemen voor militaire doeleinden.

In een onlangs bij de RK-vredesbeweging „Pax Christi” verschenen boek „Signaal, je werk, je geweten” komen een aantal werknemers uit dit bedrijf aan het woord. In de vraaggesprekken werd hen m.n. gevraagd naar hun houding ten opzichte van wapenproduktie en hoe ze dachten over leveranties aan landen die de

Nieuwe Böll

Ronduit een verrassing is de enkele maanden geleden verschenen korte roman van Heinrich Böll „De Nalatenschap” waarvan n.b. de Duitse editie nog moet verschijnen. Böll schreef deze roman reeds in 1949, maar voorkwam tot nu toe publikatie ervan.

De verteller is ordonnans bij de menselijke kompanieskommandant, luitenant Schelling. Deze luitenant, een niet-militaire intellektueel, raakt in een heftig konflikt met zijn Pruisische kompanieskommandant, kapitein Schnecker. Direkte aanleiding tot deze ruzie was het omgekeerde portret van Hitler aan de muur van het buro van Schelling. Deze gebeurtenis, die zich afspeelt in een klein Duits garnizoen in Normandië, krijgt enige tijd later een dramatisch vervolg aan het Oostfront. Daar schiet de dronken kapitein Schnecker, tijdens een uit de hand gelopen woordenwisseling, luitenant Schelling dood. Dit relaas vertelt de ordonnans Wenk na de oorlog aan de broer van Schelling die tot op dat moment niet beter weet dan dat zijn broer vermist is.

Zeer de moeite waard. „De nalatenschap” van Heinrich Böll werd uitgegeven door uitg. Manteau, Amsterdam. Prijs f 16,90.

Oorlog en vrede

Op de voorkant van het begin dit jaar verschenen boek „Oorlog en vrede, ontstaan dynamiek en beheersing van geweld” staat kernachtig samengevat

„In tegenstelling tot wijdverbreide opvattingen is oorlog niet het produkt van de slechtheid van de mens; van de kwade bedoelingen van sommige individuen, belangen van staten; van een verkeerde opvoeding; van oorlogszuchtige

ideologieën, vreemdelingenhaat of van sociaal onrecht. En vrede is niet het produkt van verlichting, emancipatie, geweldloze opvoedingsmethoden, maatschappelijke gelijkheid en het opheffen van sociale misstanden, nationaal en internationaal”.

Wat oorlog resp. vrede dan wel is vindt men helaas niet in dit boek. Wel wordt oorlog in diverse artikelen beschreven als de uitkomst van natuurlijke processen, waartegen niet zo bar veel valt uit te richten. Zoiets als een regenbui waar je ook op moet wachten tot hij voorbij getrokken is, wil je niet nat worden. Een weinig hoopvolle konklusie.

De auteurs in dit boek (m.u.v. Leurdijk en v.d. Dennen) wekken de indruk alsof de sociale wetenschappers de hoop hebben opgegeven en zich nog slechts beperken tot het op schrift stellen van nauwelijks te beïnvloeden processen die onafwendbaar, vroeg of laat, tot katastrofes zullen leiden. Ja, zo vraag je om nariigheid.

Wellicht ben ik te veel idealist en te weinig realist om deze pessimistische visie te kunnen delen.

„Oorlog en vrede” onder red. van J. de Vree werd uitgegeven door Sam-som, Alphen a/d Rijn. Prijs f 39,75.

10.000 dagen oorlog

Voor de tientallen miljoenen mensen die direkt onder de oorlog te lijden hadden, zijn deze herinneringen een schrale troost, schrijft de Canadese televisie-journalist Michael Maclear

De legendarische generaal Giap spreekt een peloton toe (dec. '44).

in de inleiding van zijn boek „Vietnam, 10.000 dagen oorlog”. Het boek is een uitgewerkte versie van de gelijknamige tv-serie, die enkele maanden geleden door de VPRO vertoond werd. Het boek is opgebouwd rond tientallen interviews, die werden gehouden met personen die nauw betrokken waren bij de oorlog in Viet-▶

vrede: ook voor de laagste inkomens

nam, de langste en – op de beide wereldoorlogen na – kostbaarste en bloedigste oorlog van de twintigste eeuw.

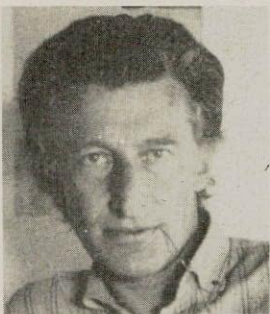
Maclear ziet de verschillende fasen van deze oorlog als een samenhangend geheel, dat begon met de terugkeer van de Fransen in 1945 en eindigde met de overhaaste aftocht van de Amerikanen in 1975. Wat vooral in het boek naar voren komt is een geschiedenis van besluiteloosheid, verwarring en bedrog aan de zijde van de Amerikaanse regeringen, waardoor ten slotte de onmisbare binnenlandse steun wegviel.

Het resultaat van de meest dramatische oorlog uit de moderne geschiedenis: miljoenen Vietnamese slachtoffers, tienduizenden Amerikaanse doden en een verwoest Indochina. Vooral aan te bevelen aan hen die over de oorlog in Vietnam nog weinig gelezen hebben.

„Vietnam, 10.000 dagen oorlog” van M. Maclear werd uitgegeven door Sijthoff, Alphen a/d Rijn. Prijs f 34,50

De aanslag

Kort geleden verscheen „De Aanslag”, de zevende roman van Harry Mulisch. Het boek vertelt de geschiedenis van Anton Steenwijk die, op het eind van de oorlog, zijn ouders en broer verliest en in zijn ver-

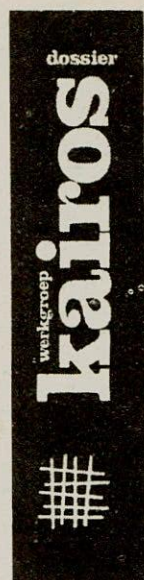
dere leven, in steeds sterkere mate, met deze gebeurtenis uit het verleden wordt gekonfronteerd. Het verhaal komt in het kort hierop neer. In januari 1945 wordt de Haarlemse hoofdinspecteur van politie Ploeg, een NSB'er, door verzetsmensen doodgeschoten, precies voor de deur van vader en dochter Korteweg. Deze rennen na het gebeuren naar buiten en verslepen het lijk van Ploeg, uit angst voor represailles, naar het huis van de fam. Steenwijk. De oud-

ste zoon Peter ziet dat en wil samen met Anton het lijk opnieuw verplaatsen, maar zijn ze laat. De politie arriveert en korte tijd later de Duitsers. Ze rammen de deur open bij de Steenwijks en nemen Anton en zijn ouders mee (de gevluchte Peter grijpen ze later). Het huis wordt met vlammenwerpers in brand gestoken en opgeblazen. Anton, dan twaalf jaar, die dit gebeuren overleeft, wordt pas na de bevrijding gewaar dat zijn ouders en broer nog diezelfde avond zijn doodgeschoten.

Aanvankelijk verloopt Anton's leven vrij rustig zonder veel last te hebben van dit verschrikkelijke gebeuren. Langzamerhand dringt het verleden toch zijn bestaan binnen. In 1952, tijdens de Korea-oorlog, keert hij voor het eerst weer terug naar de onheilsplek en hoort van andere burens een aantal zaken die hij nog niet wist. In 1956, het jaar van de Hongaarse opstand, ontmoet hij, tijdens anti-kommunistische rellen in Amsterdam, de zoon van de neergeschoten politiemann. Nog sterker dient het verleden zich aan in 1966, het jaar van Provo's, rookbommen en Vietnamdemonstraties, wanneer hij tegen de man oploopt die de NSB'er Ploeg heeft doodgeschoten. Tenslotte heeft hij in 1981, tijdens de 21 november-demonstratie, een ontmoeting met Karin Korteweg, de dochter die met haar vader het lijk van de politiemann voor hun deur neerlegde.

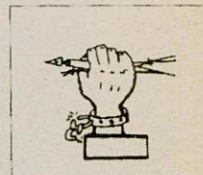
Met de ontmoetingen (waardoor het verdrongen verleden weer terugkeert in zijn leven) te situeren in resp. 1952, 1956, 1966 en 1981 loopt het anti-kommunisme als een konstante door het boek heen. In het verhaal komt de schuldvraag regelmatig aan de orde. Moet je iemand beoordelen op zijn motieven of op de konsekwenties van zijn daden? Ook wanneer het gaat, zoals in „De Aanslag”, over verzetsdaden en represailles door de bezetter? „De Aanslag” is misschien Mulisch' meest konventionele roman, maar wellicht ook zijn beste. Ik las deze

topper in ieder geval in één adem uit. „De Aanslag” door Harry Mulisch werd uitgegeven bij de Bezige Bij te Amsterdam. Prijs f 24,50 (gebonden f 34,50).

kan namens mij
een blanke
spreken?

zwarte literatuur
in Zuid-Afrika

Zuid-Afrika

Om de strijd tegen de onderdrukking recht te doen en om degenen die geïnteresseerd zijn in zwarte literatuur en zwart toneel in Zuid-Afrika een overzicht te geven van wat er op dit gebied te vinden is, heeft de werkgroep Kairos een nieuw dossier uitgegeven, genoemd naar het gedicht van James Matthews: „Kan namens mij een blanke spreken?”. Het boekje geeft uitleg over karakteristieke eigenschappen van deze literatuur en zegt in het kort iets over haar geschiedenis. De makers hebben heel nadrukkelijk gekozen voor **zwarte** schrijvers. Wellicht vertelt het hier afgedrukte titelgedicht iets over het waarom.

Het dossier „Kan namens mij een blanke spreken?” is te bestellen door storting van f 9,30 (inkl. porto) op rekening 632686 t.n.v. Kairos, Utrecht.

Kan namens mij een blanke spreken?

*kan hij mijn pijn ervaren als door zijn wetten
vrouw en kind geplukt worden van mijn zijde
en ik gedwongen 1200 kilometer verder moet werken?*

*weet hij mijn vrees
als ik 's nachts langs zijn straten sluip
met bange hand op mijn pasjesboek?*

*is hij er in mijn eenzaamheid
op mijn bed in de barakken voor de vrijgezellen
wanneer ik seksueel genoeg moet nemen met mijn broer?*

*zal hij mij in mijn wanhoop laven
als ik gek geworden ben
door reepjes van papier, bij wier gratie ik mag leven?*

Kan namens mij een blanke spreken?

en nu uit volle borst: wij
stinken erin

WILLEKE VAN AMMELROOIJ:

"Ik heb geen last meer van vet haar."

Zou Willeke nu ook de oplossing hebben gevonden voor die vette verhalen in de roddelpers?

von Clausewitz

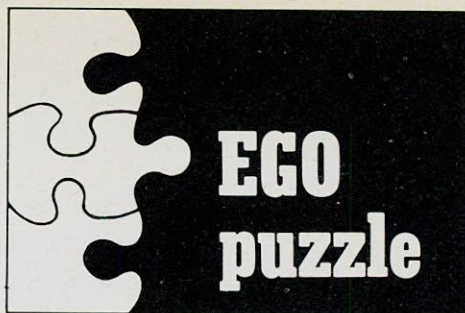
Generaal von Clausewitz (1780-1831) geldt nog steeds als een van de grootste theoretici van de militaire strategie. Achtereenvolgens diende hij in het Pruisische en Russische leger om tenslotte in 1818, op 38-jarige leeftijd, hoofd te worden van de beroemde beruchte „Allgemeine Kriegsschule“ in Berlijn. In 1830 werd hij inspekteur van de artillerie, maar toen nog geen jaar later in Russisch Polen een opstand uitbrak werd hij ijlings naar de Poolse grens gehaald als chef-staf bij de gemobiliseerde Pruisische troepen. Korte tijd daarna bezweek hij aan de cholera. In het pas na zijn dood uitgegeven grote werk „Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegführung (10 delen) ontpopte von Clausewitz zich als een militair theoreticus van uitzonderlijk formaat. Het nu opnieuw in het Nederlands uitgegeven boek „Over de Oorlog“ beslaat de eerste drie delen van zijn hoofdwerk en gaat speciaal over de relatie tussen politiek en oorlogvoering. Van hem is de over-bekende stelling dat de oorlog een voortzetting van de politiek is, alleen met andere middelen. Vooral interessant voor hen die zich bezighouden met de theorie van de oorlog. „Over de Oorlog“ van Carl von Clausewitz werd uitgegeven door het Wereldvenster te Bussum. Prijs f 23,50.

Wim Heij

CENSUR

„Nee mijnheer. Dat boek van Philips in de 2e Wereldoorlog heb ik niet meer, evenmin als „Het verloren paspoort“ van Els Pelgrom. Maar ik heb hier wel „wat niet mocht“, een boek over twintig jaar censuur in Nederland“.

Van het raadsel in het oktober-nummer kwamen helaas minder dan 25 goede oplossingen binnen. We hebben besloten de oplossingen van het oktoberraadsel en de oplossingen van de vergelijking uit het november-nummer bij elkaar op te tellen. Eventuele prijswinnaars maken we in het januari-nummer bekend.

De puzzle van deze maand is visitekaartjes.

De volgorde van de letters moet veranderd worden. Elk visitekaartje verbergt een beroep.

Voorbeeld: A. Coba = acrobaat Tar

Eventuele prijswinnaars maken we bekend in het februari-nummer van EGO.

M. Dils
E. De

I. Hen
Voer

P. Sous
Top

R. Vi
Teuge

E. Vaan
Berg

Stuur de oplossing van deze puzzle voor 5 januari a.s. naar: EGO-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet de voorkeur voor een boeken- of platenbon te vermelden.

Rijtje

- 8 nov. 1982: Staatssekretaris res. luitenant drs. Charl Schwiert
- 9 nov. 1982: Staatssekretaris res. luitenant Charl Schwiert
- 10 nov. 1982: Staatssekretaris Charl Schwiert
- 11 nov. 1982: Staatssekretaris –
- 1 april 1990: Charl Schwiert zegt in een vraaggesprek dat hij staatssekretaris geweest is.

EGO: van overlevensbelang

